



**Archeologische prospectie met ingreep in de  
bodem, bureauonderzoek en  
paleolandschappelijke boringen  
Gentbrugge, Koningsdonkstraat, Gentbrugse  
Meersen**

Titel

*Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, bureauonderzoek en  
paleolandschappelijke boringen  
Gentbrugge, Gentbrugse Meersen*

Auteurs

*Krekelbergh Nick en Demoen David<sup>1</sup>*

Opdrachtgever

*Stad Gent*

Projectnummer

2013-048

Plaats en datum

*Gent, december 2013*

Reeks en nummer

*BAAC Vlaanderen Rapport 82  
ISSN 2033-6898*

Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

---

<sup>1</sup> Met bijdrage aan het archiefonderzoek van medewerkers van het DSMG en Miet De Grootte.

## Technische fiche

---

Naam site:	Gentbrugge, Gentbrugse Meersen		
Ligging:	Gent Deelgemeente Gentbrugge Oost-Vlaanderen		
Kadaster:	Gent, Deelgemeente Gentbrugge Afdeling 1 Sectie A Percelen: 503c, 504a, 505, 529, 530, 543, 543/2, 544a, 545a		
Lambertcoördinaten:	Deelgebied 1:	noordoosten	x: 108936.739 y: 192280.632
		zuidoosten	x: 108965.976 y: 192213.249
		zuidwesten	x: 108878.177 y: 192182.199
		noordwesten	x: 108835.633 y: 192263.425
	Deelgebied 2:	noorden	x: 109185.733 y: 191962.560
		oosten	x: 109303.628 y: 191892.664
		zuiden	x: 109238.664 y: 191835.029
		westen	x: 109132.788 y: 191924.839
	Deelgebied 3:	noordoosten	x: 109068.156 y: 191440.548
		zuidoosten	x: 109024.094 y: 191252.692
		zuidwesten	x: 108975.181 y: 191328.799
		noordwesten	x: 109003.172 y: 191448.136
Onderzoek:	Archeologisch bureauonderzoek, paleolandschappelijke verkennende boringen en prospectie met ingreep in de bodem (proefsleuven)		
Projectcode:	2013-048		
Opdrachtgever:	Stad Gent		
Uitvoerder:	BAAC Vlaanderen bvba		
Vergunningsnummer:	2013/255		
Naam aanvrager:	Nick Krekelbergh		

Projectleiding:	Nick Krekelbergh
Terreinwerk:	Nick Krekelbergh, Jeroen Vanden Borre, Sarah Schellens, Niels Janssens, Anna De Rijck
Verwerking:	Nick Krekelbergh, Jeroen Vanden Borre, Sarah Schellens,
Trajectbegeleiding:	Nancy Lemay (Agentschap Onroerend Erfgoed), Gunter Stoops (Stad Gent)
Bewaarplaats archief:	BAAC Vlaanderen bvba
Grootte projectgebied:	7555 m <sup>2</sup> (deelgebied 1), 11650 m <sup>2</sup> (deelgebied 2) en 9945 m <sup>2</sup> (deelgebied 3)
Grootte onderzochte oppervlakte:	777 m <sup>2</sup> (deelgebied 1), 1424 m <sup>2</sup> (deelgebied 2) en 1276 m <sup>2</sup> (deelgebied 3)
Termijn:	Veldwerk: 6 dagen Uitwerking: 6 dagen
Reden van de ingreep:	Natuurontwikkeling met ingreep in de bodem.
Bijzondere voorwaarden:	Opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed
Archeologische verwachting:	Het terrein heeft een hoge archeologische verwachting vanwege de ligging aan de oude oevers van de Schelde, in de directe nabijheid van een pleistocene zandrug. In het verleden zijn dit geliefde nederzettingenlocaties gebleken. De vondsten van enkele vuurstenen artefacten en een urnengrafveld uit de metaaltijden bevestigen dit. Uit de wijdere omgeving zijn ook vondsten uit de Romeinse periode bekend, waaronder een nederzettingsterrein en een grafveld uit de 1 <sup>ste</sup> eeuw na Chr. Tijdens een proefsleuvenonderzoek op het perceel direct naast deelgebied 1 zijn ook brandrestengraven aangetroffen uit dezelfde periode. Uit latere periodes zijn sites met walgracht en een kasteel bekend.
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden: <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>Wat is de bodemkundige toestand van het terrein?</i></li> <li>- <i>Zijn er zones aanwezig die in de prehistorie voor de mens interessant waren en zijn er mogelijk bewoningshorizonten bewaard?</i></li> <li>- <i>Zijn er indicatoren aangetroffen die erop wijzen dat er een prehistorische site aanwezig is?</i></li> <li>- <i>Zijn er indicaties van erosie?</i></li> <li>- <i>Hoeveel verschillende archeologisch relevante niveaus kunnen er aanwezig zijn?</i></li> <li>- <i>Zijn er mobiele artefacten (prehistorie)?</i></li> <li>- <i>Op welke niveaus bevinden deze mobiele artefacten zich?</i></li> <li>- <i>Wat is de dichtheid aan mobiele artefacten?</i></li> <li>- <i>Uit welke periode(s) stammen de mobiele artefacten?</i></li> <li>- <i>Wat is de bewaringstoestand van prehistorische sites?</i></li> <li>- <i>Zijn er sporen aanwezig?</i></li> <li>- <i>Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?</i></li> <li>- <i>Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?</i></li> </ul>

- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?*

Resultaten:

In deelgebied 1 zijn, behoudens enkele kuilen en sporen van baksteenproductie, geen relevante sporen aangetroffen. De aanwezigheid van baksteenproductie op het terrein wordt bevestigd door historische en cartografische bronnen. Vermoedelijke vertegenwoordigen de aangetroffen sporen restafval van deze productie.

In deelgebied 2 zijn behoudens een aantal greppels en recente kuilen, geen antropogene sporen aangetroffen.

In deelgebied 3 zijn nederzettingssporen uit de ijzertijd/Romeinse periode aangetroffen. Deze situeren zich met name in de westelijke helft van het plangebied, op de flank van de pleistocene zandrug naar de holocene riviervlakte, maar ook in de oostelijke helft van het plangebied komen nog enkele sporen voor. Minstens één gebouwplattegrond en een greppelsysteem konden worden onderscheiden, maar het ligt in de lijn der verwachtingen dat zich nog meer bouwstructuren en perceleringssystemen in het deelgebied bevinden.

# Inhoud

---

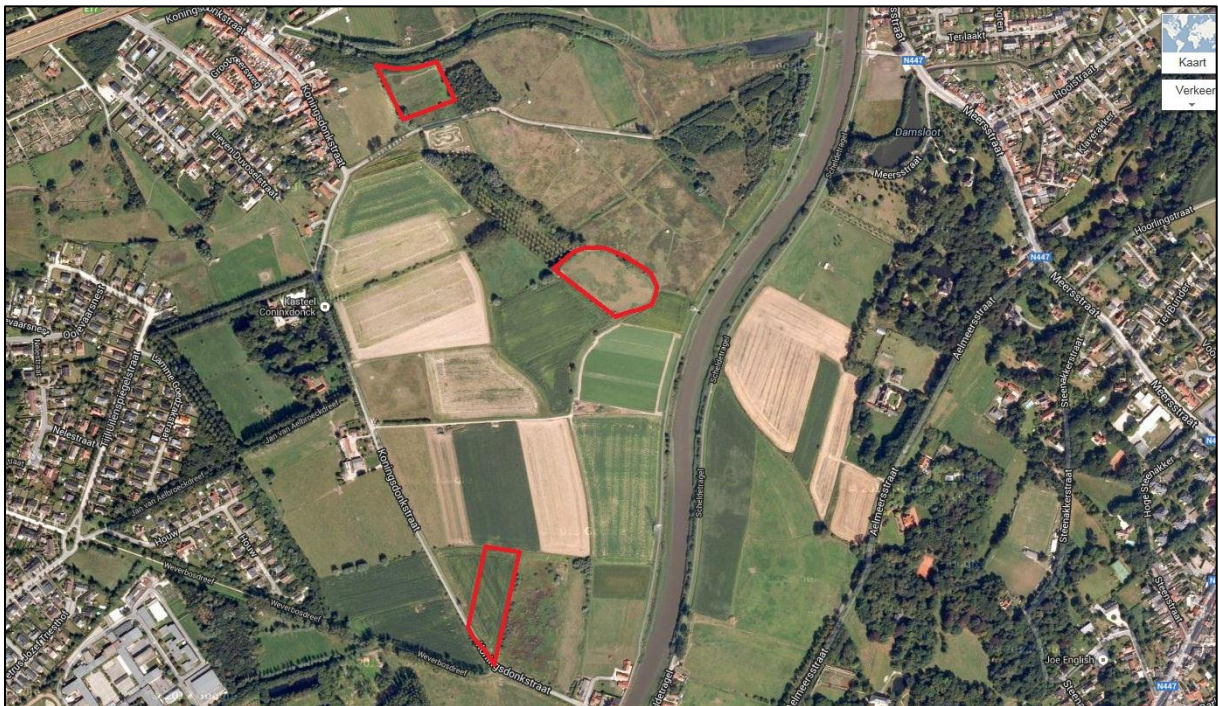
Technische fiche.....	3
Inhoud.....	6
Samenvatting.....	1
Inleiding .....	2
1.1    Algemeen.....	2
1.2    Doel van het onderzoek.....	3
1.3    Aard van de bedreiging .....	4
1.4    Opzet van het rapport.....	4
2    Methode .....	5
2.1    Bureauonderzoek .....	5
2.2    Booronderzoek .....	5
2.3    Proefsleuvenonderzoek.....	6
3    Desktop-analyse .....	7
3.1    Bodemkundige gegevens .....	7
3.2    Beknopte historiek en archeologische gegevens .....	9
3.2.1    Historische gegevens van de regio .....	9
3.2.2    Cartografische gegevens.....	9
3.2.3    Archeologische gegevens .....	11
3.2.4    Archeologische verwachting.....	12
4    Booronderzoek.....	14
4.1    Paleolandschappelijke boringen.....	14
4.1.1    Deelgebied 1.....	14
4.1.2    Deelgebied 2.....	15
4.1.3    Deelgebied 3.....	15
4.2    Conclusie .....	16
5    Proefsleuvenonderzoek .....	18
5.1    Deelgebied 1.....	18
5.1.1    Bodem .....	18
5.1.2    Sporen .....	19
5.2    Deelgebied 2.....	23
5.2.1    Bodem .....	23
5.2.2    Sporen .....	24
5.3    Deelgebied 3.....	27
5.3.1    Bodem .....	27
5.4    Sporen .....	28
6    Analyse en interpretatie .....	32
7    Besluit en waardering .....	33
7.1    Algemeen.....	33
7.2    Besluit .....	33

7.3	Advies .....	35
8	Bibliografie .....	36
	..... Illustraties	
	.....	37
9	.....	37
	..... Bijlagen	
	.....	38
10	.....	38
10.1	Lijsten .....	38
10.1.1	Sporenljst .....	38
10.1.2	Fotoljst .....	38
10.1.3	Vondstenljst .....	38
10.1.4	Tekenvellen .....	38
10.1.5	Profielen.....	38
10.2	Plannen.....	38
10.2.1	Overzicht deelgebieden .....	38
10.2.2	Deelgebied1 .....	38
10.2.3	Deelgebied2.....	38
10.2.4	Deelgebied3.....	38
10.2.5	Kijkvenster DGB3 WP4 .....	38
10.2.6	Kijkvenster DGB3 WP3 .....	38
10.2.7	Advieskaart.....	38
10.3	Archiefonderzoek.....	38

## Samenvatting

In opdracht van de Stad Gent heeft BAAC Vlaanderen een bureauonderzoek, een paleogeografisch booronderzoek en een archeologische prospectie met ingreep in de bodem (proefsleuven) uitgevoerd op drie deelgebieden, gelegen in de Gentbrugse Meersen in Gentbrugge (provincie Oost-Vlaanderen). Op het terrein zal een herwaardering van de aanwezige natuurwaarden en een recreatieve ontsluiting gerealiseerd worden. De drie deelgebieden zijn respectievelijk 7555 m<sup>2</sup>, 11650 m<sup>2</sup> en 9945 m<sup>2</sup> groot. De graafwerken die gepaard gaan met de geplande werkzaamheden zullen het aanwezige bodemarchief onherroepelijk verstoren (**Fig. 1**).

Dit rapport vormt de schriftelijke neerslag van het verloop van het archeologisch onderzoek en de resultaten van het project.



Figuur 1: Situering van de verschillende deelgebieden (in rood) op luchtfoto<sup>2</sup>.

<sup>2</sup> AGIV 2013a (door Meet Het: Van Hooreweghe J.).

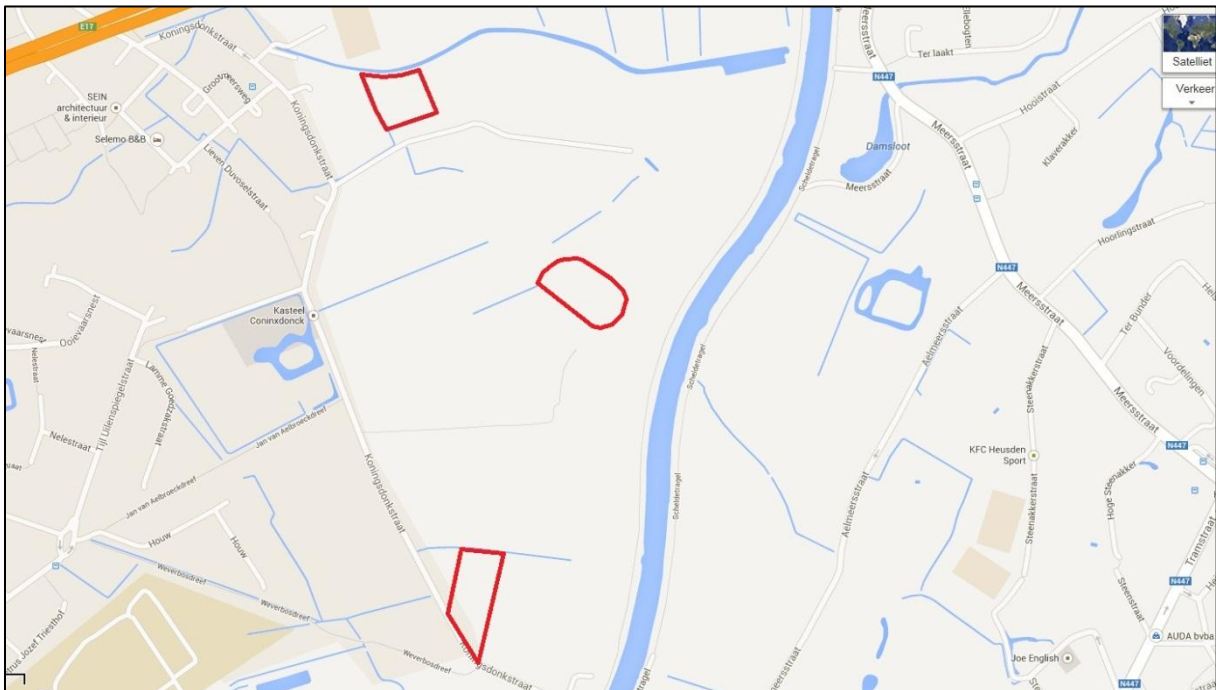


# Inleiding

## 1.1 Algemeen

Naar aanleiding van de herwaardering van de aanwezige natuurwaarden en een recreatieve ontsluiting die gerealiseerd wordt in drie deelgebieden, die gelegen zijn in de Gentbrugse Meersen ten oosten van de bebouwde kom van Gentbrugge ( **Fig. 2 en 3**), heeft BAAC Vlaanderen in opdracht van de Stad Gent, een bureauonderzoek, een paleogeografisch booronderzoek en een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd. Deze onderzoeken waren opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed omdat bij de geplande graafwerken het bodemarchief en eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord zullen worden.

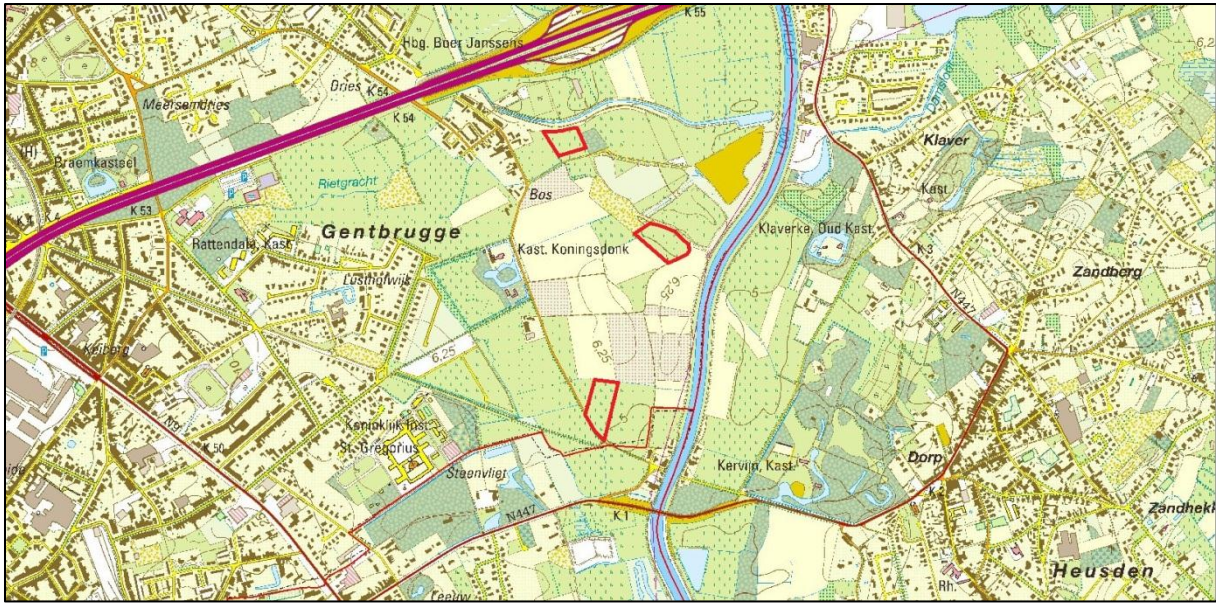
Het onderzoeksgebied bevindt zich in een gebied waarin reeds tal van archeologische vondsten bekend zijn (cf. infra: 3.2.3.1). Het ging om diverse archeologische resten uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse periode en de middeleeuwen. De kans dat er archeologische sporen zouden aangetroffen worden binnen het plangebied was dan ook reëel.



Figuur 2: Situering van de verschillende deelgebieden op de stratengids<sup>3</sup>.

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van de Vlaamse Regering 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de uitvoering van de geplande werkzaamheden. Aangezien behoud *ex situ*, d.m.v. een archeologische prospectie met ingreep in de bodem, die moet resulteren in een advies voor eventueel vervolgonderzoek.

<sup>3</sup> Google Maps 2013.



Figuur 3: Situering van de drie deelgebieden (in rood) op de topografische kaart<sup>4</sup>.

De drie deelgebieden waren resp. 7555 m<sup>2</sup>, 11650 m<sup>2</sup> en 9945 m<sup>2</sup> groot en stonden gekarteerd als (zeer) sterk gleyige kleibodem zonder profiel (sEfp(o)/Eep) of (matig) natte zandleembodem zonder profiel (Ldp/Lep). De terreinen waren op het moment van het onderzoek in gebruik als grasland, weiland en akker.

Het onderzoek werd in verschillende fasen uitgevoerd. Het booronderzoek vond plaats tussen 17 en 21 juni 2013. Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd tussen 5 en 6 augustus (deelgebied 1), en tussen 2 en 6 september (deelgebied 2 en 3). Projectverantwoordelijke was Nick Krekelbergh. Anna De Rijck, Jeroen Vandenborre, Niels Janssens en Sarah Schellens werkten mee aan het onderzoek.

Contactpersoon bij de bevoegde overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, was Nancy Lemay. De werkzaamheden werden tevens nauw opgevolgd door Gunter Stoops (Dienst Stadsarcheologie en Stadsarchief Gent). Bij de opdrachtgever (Stad Gent) was Sara Verbeeren de contactpersoon.

## 1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen (opgenomen in de Bijzondere Voorwaarden voor dit onderzoek) beantwoord worden:

- *Wat is de bodemkundige toestand van het terrein?*
- *Zijn er zones aanwezig die in de prehistorie voor de mens interessant waren en zijn er mogelijk bewoningshorizonten bewaard?*
- *Zijn er indicatoren aangetroffen die erop wijzen dat er een prehistorische site aanwezig is?*
- *Zijn er indicaties van erosie?*
- *Hoeveel verschillende archeologisch relevante niveaus kunnen er aanwezig zijn?*
- *Zijn er mobiele artefacten (prehistorie)?*
- *Op welke niveaus bevinden deze mobiele artefacten zich?*
- *Wat is de densiteit aan mobiele artefacten?*
- *Uit welke periode(s) stammen de mobiele artefacten?*
- *Wat is de bewaringstoestand van prehistorische sites?*
- *Zijn er sporen aanwezig?*
- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*

<sup>4</sup> GISOost, 2013.

- *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?*

### **1.3 Aard van de bedreiging**

Op de betreffende locatie zal een herwaardering van de natuurwaarden en een recreatieve ontsluiting worden gerealiseerd in opdracht van de Stad Gent. Dit zal gepaard gaan met graafwerken, waardoor het bodemarchief onherroepelijk verstoord zal worden. Hierbij zullen eventueel aanwezige archeologische resten verloren gaan. Ook de *in situ* bewaring van mogelijke archeologische waarden is hierdoor uitgesloten.

### **1.4 Opzet van het rapport**

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk wordt de toegepaste methode toegelicht. Vervolgens wordt er stilgestaan bij de bekende bodemkundige en archeologische gegevens betreffende het onderzoeksgebied en haar omgeving. Daarna worden de resultaten van resp. het booronderzoek en het proefsleuvenonderzoek gepresenteerd. Hieruit volgen tenslotte een synthese en een advies voor eventueel vervolgonderzoek.

## 2 Methode

Het opzet van het archeologisch project bestond uit drie fasen. Fase 1 omvatte een bureaustudie van het gebied met verkennende paleolandschappelijke boringen. Afhankelijk van de resultaten hiervan kon, bij een hoge verwachting op vindplaatsen uit de steentijden, worden overgegaan tot fase 2, een waarderend archeologisch onderzoek in de vorm van karterende boringen (megaboringen) en/of proefputten om archeologische steentijdvindplaatsen te detecteren en te waarderen. Voor de (jongere) archeologische sites met bodemsporen kon worden overgegaan tot fase 3, die bestond uit een proefsleuvenonderzoek.

### 2.1 Bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is de eventuele aanwezigheid en bewaringstoestand van de archeologische monumenten te kunnen inschatten om zo concrete aanbevelingen te formuleren voor de archeologische prospectie met ingreep in de bodem.

Er is op zoek gegaan naar historische en archeologische waarden van het plangebied door middel van historische kaarten, bodemgegevens en geomorfologische kaarten, historische bronnen en voorgaande archeologische vondsten/onderzoeken. In het onderzoek zijn verschillende historische kaarten geraadpleegd, zoals de *Ferrariskaart*, de kadastrale kaart van *Popp* en de *Atlas der Buurtwegen*. De archeologische waarde van het terrein is mede aan de hand van de Centraal Archeologische Inventaris beschreven. Tevens zijn de resultaten van het nabijgelegen proefsleuvenonderzoek aan de Koningsdonkstraat, dat in het voorjaar van 2013 door BAAC werd uitgevoerd, eveneens in de bureaustudie meegenomen.

In het hoofdstuk desktop-analyse worden de resultaten van het bureauonderzoek beschreven en afgesloten met een synthese in de vorm van een specifieke archeologische verwachting. Een opsomming van de geraadpleegde literatuur en gebruikte kaarten is terug te vinden in de bibliografie.

### 2.2 Booronderzoek

Het paleolandschappelijk booronderzoek bestond uit boringen, die vanwege het enigszins zandige karakter van de sedimenten uitgevoerd moesten worden met een edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen werden gezet volgens een verspringend grid van 20 x 20 m, en uitgevoerd tot minstens 25 cm in de onverstoorde moederbodem. Bij iedere boring werd ernaar gestreefd om in ieder geval de dikte van de holocene afzettingen die aanwezig waren boven het pleistoceen substraat te bepalen.

Alle boorpunten werden ingemeten met een *Robotic Total Station (RTS)*. Tegelijk werd telkens een hoogtemeting in TAW uitgevoerd. De dikte van de horizonten en/of afzettingen werd opgemeten vanaf maaiveld tot de moederbodem. De beschrijving van de horizonten was gebaseerd op het *FAO Unesco* systeem.

De resultaten van het verkennend paleolandschappelijk booronderzoek moesten toelaten een gemotiveerd advies te formuleren over de inplanting van eventuele megaboringen, proefputten en/of -sleuven. Afhankelijk van de resultaten van het verkennend booronderzoek kon er geopteerd worden voor een waarderend archeologisch onderzoek in de vorm van megaboringen, proefputten (detectie prehistorische sites) en/of proefsleuven (detectie sites met grondsporen).

## 2.3 Proefsleuvenonderzoek

Nadat het paleolandschappelijk booronderzoek was afgerond, vond in alle drie de deelgebieden een prospectie met ingreep in de bodem plaats. Deze prospectie bestond uit een standaard proefsleuvenonderzoek waarbij 10% van het terrein geprospecteerd diende te worden door middel van sleuven en 2,5% van het terrein door middel van bijkomende kijkvensters. Hierbij werd de methode van continue sleuven gebruikt. Parallele proefsleuven werden aangelegd over het volledige terrein, waarbij de afstand tussen de proefsleuven niet meer dan 15 m bedroeg. Het sleuvenplan werd in samenspraak met de opdrachtgever en de Archeologische Dienst van de Stad Gent opgesteld. De proefsleuven werden door een beëdigd landmeter uitgezet zodat er zeker geen verwarring zou ontstaan omtrent de ligging ervan.

De drie deelgebieden waren resp. 7555 m<sup>2</sup>, 11650 m<sup>2</sup> en 9945 m<sup>2</sup> groot. De positie van deze sleuven werd, in samenspraak met de opdrachtgever en de Dienst Stadsarcheologie vooraf vastgelegd. De tussenafstand van de sleuven bedroeg 13 m van middelpunt tot middelpunt.

In deelgebied 1 werden vijf sleuven aangelegd en drie kijkvensters, waarmee een totale oppervlakte van 777 m<sup>2</sup> werd geprospecteerd. Dit komt neer op zo'n 10,2 % van de totale oppervlakte van dit deelgebied. De drie kijkvensters werden allemaal aangelegd in het noorden van deelgebied 1. In het oosten van werkput 1 werd een uitbreiding aangelegd en in werkput 2 werden er twee aangelegd, eveneens in het oosten van de sleuf. De aanleg van de kijkvensters diende het doel meer duidelijkheid te verkrijgen over de ter plaatsen aangetroffen sporen. In deelgebied 2 werd 1424 m<sup>2</sup> aangelegd, of ca. 12,22 % van het plangebied, verdeeld over vijf sleuven, één dwarssleuf en drie kijkvensters. In deelgebied 3 werd 1276 m<sup>2</sup> aangelegd, of 12,83 % van het plangebied, verdeeld over drie werkputten en vier kijkvensters.

De sleuven werden aangelegd met behulp van een kraan op rupsbanden van 21 ton (deelgebied 1) en 16 ton (deelgebied 2) met gladde graafbak (1,80 m breed). In elke sleuf werd machinaal één vlak aangelegd op het archeologisch relevante en leesbare niveau; dit onder begeleiding van minstens één archeoloog. Vervolgens werd het vlak manueel bijgeschaafd, zodat de sporen het best zichtbaar waren en meteen konden worden ingekrast. De proefsleuven en sporen werden apart genummerd per deelgebied.

Van alle sleuven werden overzichtsfoto's gemaakt en van alle sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen werden ingetekend door middel van een *Robotic Total Station (RTS)* en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van het programma *Autocad* werden de verzamelde data van de opgravingsvlakken verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan.

Met behulp van een metaaldetector (*Tesoro Silver*) werd naar metaalvondsten gezocht. Deze zijn tijdens de aanleg echter niet gevonden.

Direct na afloop van het onderzoek werden de proefsleuven gedicht om verdere degradatie en instabiliteit van het terrein te voorkomen. Dit gebeurde met instemming van de Dienst Stadsarcheologie Gent en het Agentschap Onroerend Erfgoed. De aangetroffen vindplaatsen werden afgedekt met worteldoek.

## 3 Desktop-analyse

### 3.1 Bodemkundige gegevens

Het plangebied zelf is gelegen in een depressie, die deel uitmaakt van de Vlaamse Vallei. De Vlaamse Vallei is ontstaan tijdens het midden-pleistoceen door een verandering van de afwateringsrichting van de rivieren in het Scheldebekken als gevolg van de doorbraak van het Nauw van Calais<sup>5</sup>. Hierdoor breidde de kustlijn zich in westelijke richting uit waardoor de exclusieve noordelijke drainering teniet werd gedaan. De rivieren verlegden hun loop naar het westen, daar de afstand naar zee in westelijke richting korter werd, en het noordelijke traject werd steeds minder gebruikt. De uitgediepte depressie is het breedst en het diepst ten noorden van Gent en wordt daar het kerngebied van de Vlaamse vallei genoemd<sup>6</sup>. De vorming van de Vlaamse vallei is het resultaat van herhaalde erosie- en sedimentatieprocessen, wat resulteerde in een diepere en bredere depressie, en heeft meerdere glaciële en interglaciële perioden in beslag genomen<sup>7</sup>. In de loop van het Weichselien<sup>8</sup> zijn de Vlaamse vallei en haar uitlopers opgevuld met vooral vlechtende rivierafzettingen, meestal afgedekt met eolische sedimenten waardoor een vlak en laag landschap is ontstaan. In de ondergrond van het plangebied zijn twee types van vlechtende rivierafzettingen opeenvolgend aanwezig. Het basale gedeelte bestaat uit sterk grindhoudende tot grindrijke zandafzettingen. Deze werden afgezet door een fluviatiel systeem dat gekarakteriseerd werd door geulen van verschillende orde en meerdere topografische niveaus<sup>9</sup>. In de diepste geulen, gebonden aan het laagste topografische niveau, werden de grofste sedimenten afgezet, op de hogere niveaus waren dit de fijnere sedimenten. Later, in het Weichselien, is dit riviertype vervangen door een vlechtende rivier die zand afzette waarbij de grindbijneming beperkt was. Uit meerdere observaties is gebleken dat deze geulen steeds minder diep werden. Volgens de bodemkaart hebben de oppervlaktensedimenten een textuur gaande van zand tot klei, met een dominantie van de fijnste fractie. Ongeacht de texturele samenstelling ontbreekt een duidelijk bodemprofiel. Gleyverschijnselen zijn kenmerkend voor het topgedeelte<sup>10</sup>.

Het studiegebied behoort tot de Associatie van de Alluviale Gebieden. Het betreft een relatief heterogene associatie die bestaat uit kleiige, lemige en soms venige gebieden, met plaatselijk ook zandige of grindrijke sedimenten, meestal zonder profielontwikkeling. Tot deze Associatie worden slechts enkele gebieden in Vlaanderen gerekend. Het gaat hierbij om de vlakte van de Schelde, de vlakte van de Moervaart (in het noorden van de provincie Oost-Vlaanderen), de vlakte van de Leie te Ploegsteert, de depressie van de Demer en de Zwarte Beek in het Hageland en de Maas stroomafwaarts van Luik. Het reliëf is er zeer vlak, hoewel er sprake is van diverse vormen van microreliëf gebonden aan het alluviaal afzettingspatroon<sup>11</sup>.

<sup>5</sup> De Mulder *et al.* 2003, Sommé *et al.* 1999.

<sup>6</sup> De Moor 1996, De Moor & Pissart 1992.

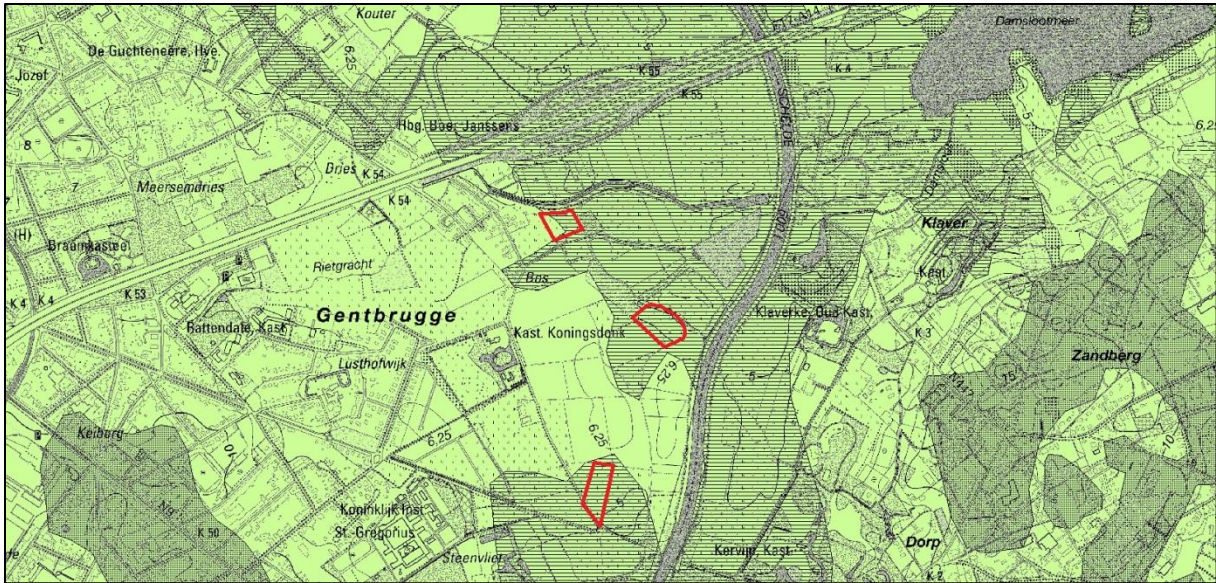
<sup>7</sup> De Moor & Heyse 1974, Tavernier & De Moor 1974.

<sup>8</sup> Het Weichselien is de geologische periode die duurde van 116.000 en 11.500 BP.

<sup>9</sup> Williams & Rust 1969.

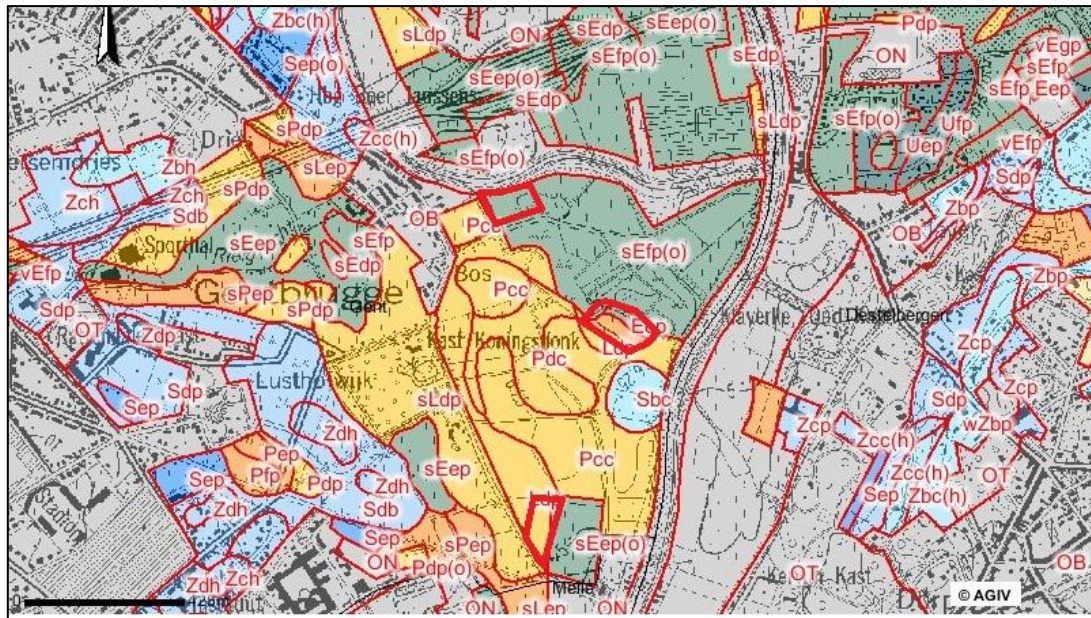
<sup>10</sup> Bogemans *et al.* 2011.

<sup>11</sup> Verheye & Ameryckx 2007.



Figuur 4: Situering van de drie deelgebieden (in rood) op de quartairgeologische kaart<sup>12</sup>.

Volgens de quartairgeologische kaart (Fig. 4) komen in alle drie de deelgebieden voornamelijk *fluviatiele afzettingen uit het holoceen (FH)* voor. Deze bevinden zich bovenop *eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg-holoceen (ELPw)*, al dan niet in combinatie met *hellingsafzettingen van het quartair (HQ)*. Hieronder bevinden zich dan weer *fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan, Laat-Pleistoceen (FLPw)*. Eolische afzettingen uit het Weichseliaan dagzomen in het westen van deelgebied 1. Het tertiair substraat in de ondergrond wordt in alle deelgebieden gevormd door het Lid van Vlierzele (GeVI). Dit bestaat uit groen tot grijsgroen fijn zand, is soms kleihoudend, bevat plaatselijk dunne zandsteenbankjes en is tevens glauconiet- en glimmerhoudend.



Figuur 5: Situering van de drie deelgebieden (in rood) op de bodemkaart

Op de bodemkaart (Fig. 5) is het deelgebied 1 gekarteerd als een *zeer sterk gleyige kleibodem zonder profiel (sEfp(o))*. Het noordoosten van deelgebied 3 is voor een deel als een *sterk gleyige kleibodem zonder profiel (Eep)*. Voor het overige is het deelgebied gekarteerd als een *matig natte zandleembodem zonder profiel (Ldp)*. Het deelgebied 2 is voor het grootste deel gekarteerd als een

<sup>12</sup> DOV Vlaanderen 2013.

*natte zandleembodem zonder profiel* (Lep). Het noorden ervan is gekarteerd als een *sterk gleyige kleibodem zonder profiel* (Eep).

## 3.2 Beknopte historiek en archeologische gegevens

### 3.2.1 Historische gegevens van de regio

De oudste vermelding van Gentbrugge stamt uit 1163. In 1228 werd Gentbrugge samen met een aantal andere heerlijkheden uit het Land van Aalst (in totaal 17 parochies van Gentbrugge tot Munte) in leen gegeven aan de heer van Rode, waarna het tot 1793 tot het Land van Rode behoorde. Het Hof van Gentbrugge beschikte wel over een eigen baljuw, schepensbank en vierschaar<sup>13</sup>. Het grondgebied viel uiteen in de hoger gelegen zandgronden (5 tot 15 m +TAW) in het westen en de alluviale vlakte van het overstromingsgebied van de Beneden-Schelde in het oosten. De dorpskern ontwikkelde zich op het noordelijke deel van de hoger gelegen zandgronden. Van hieruit stond de kern van Gentbrugge in verbinding met Ledeberg en Gent. De bebouwing concentreerde zich vooral langs de Kerkstraat en de Oude Brusselseweg, de oude heirweg van Gent naar Brussel. In 1704-1708 werd de nieuwe Brusselsesteenweg aangelegd, die Gent met Aalst en Brussel verbond, waardoor de Oude Brusselseweg haar functie verloor.

De bewoning in Gentbrugge bleef tot het midden van de 19<sup>de</sup> eeuw voornamelijk van agrarische aard, en in het dorp woonde in hoofdzaak een eerder arme landbouwersbevolking. De omgeving van Gentbrugge vormde echter tevens vanouds een locatie voor diverse zogenaamde “lusthoven”: kastelen en buitenverblijven van kleine landadel, die vaak teruggingen op kastelen en bezittingen van Gentse patriciërs. Doorgaans ging het hier om sites met walgracht en een kasteelpark. Vele van deze kastelen zijn in de loop van de 19<sup>de</sup> eeuw verkaveld, maar enkele ervan zijn bewaard gebleven waaronder het “Kasteel Villain” en het “Braemkasteel”, beide gelegen in de Braemkasteelstraat (resp. ten zuiden en ten noorden van de huidige E17). In de directe omgeving van het plangebied bevindt zich het kasteel Koningsdonk of *Coninxdonck*.

Dit kasteel gaat terug op een middeleeuwse omgrachte site (cf. infra: 3.2.3), waarvan het neerhofcomplex later tot kasteel werd uitgebouwd. De omgeving van de Gentbrugse Meersen bestond oorspronkelijk uit drassig moerasgebied, dat door aanslibbing langs de oever van de oude Scheldemeander was ontstaan. Tussen 1870 en 1874 werd de meander van de Schelde echter afgesneden, en verkreeg zij haar huidige loop. In de loop van de 20<sup>ste</sup> eeuw volgde tevens de aanleg van de E17 ten noorden van het onderzoeksgebied. In de tweede helft van de 20<sup>ste</sup> eeuw werd de omgeving rond Koningsdonk steeds meer verkaveld en volgebouwd. De Scheldemeersen waarin de drie deelgebieden zijn gelegen, vormden hier evenwel een uitzondering op. Deze zijn tot op de dag van vandaag nog in gebruik als akker- en weiland.

### 3.2.2 Cartografische gegevens

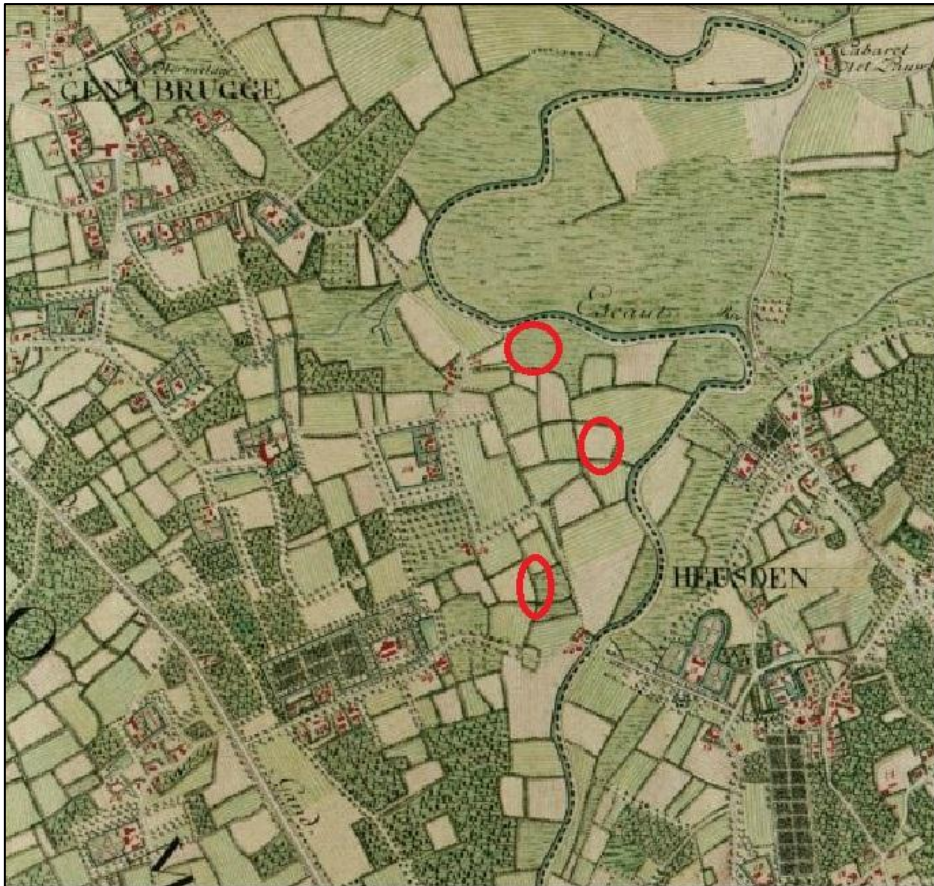
Om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd door de tijd heen, zijn historische kaarten geraadpleegd. Er werden drie verschillende historische kaarten bestudeerd: de kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1840) en de kadasterkaart opgesteld door Philippe-Christian Popp (tweede helft 19de eeuw).

De oudste gedetailleerde kaart van het gebied die beschikbaar is wordt gevormd door de *Ferrariskaart* (Fig. 6). Op de *Ferrariskaart* is de plattegrond van het kasteel Koningsdonk goed te herkennen. De gebieden ten oosten ervan, in de binnenbocht van de Schelde (die op dat moment nog niet rechtgetrokken is), zijn in gebruik als weiland en akker. Zo ook de drie deelgebieden van het huidige onderzoeksgebied. Deelgebied 1 grenst aan de oude meander van de Schelde en bestaat uit vochtige grasland of meersen. Deelgebieden 2 en 3 zijn in gebruik als akker- of weiland. De meeste natte

<sup>13</sup> Een vierschaar is het gerechtelijk bestuur van een plaatselijk gebied. De naam komt van vier ‘geschoren’, touwen die gespannen werden waarbinnen de rechtspraak plaatsvond.



weilanden situeren zich op deze kaart langs de buitenbocht van de Schelde. In de binnenbocht ervan zijn vooral akkers aanwezig.

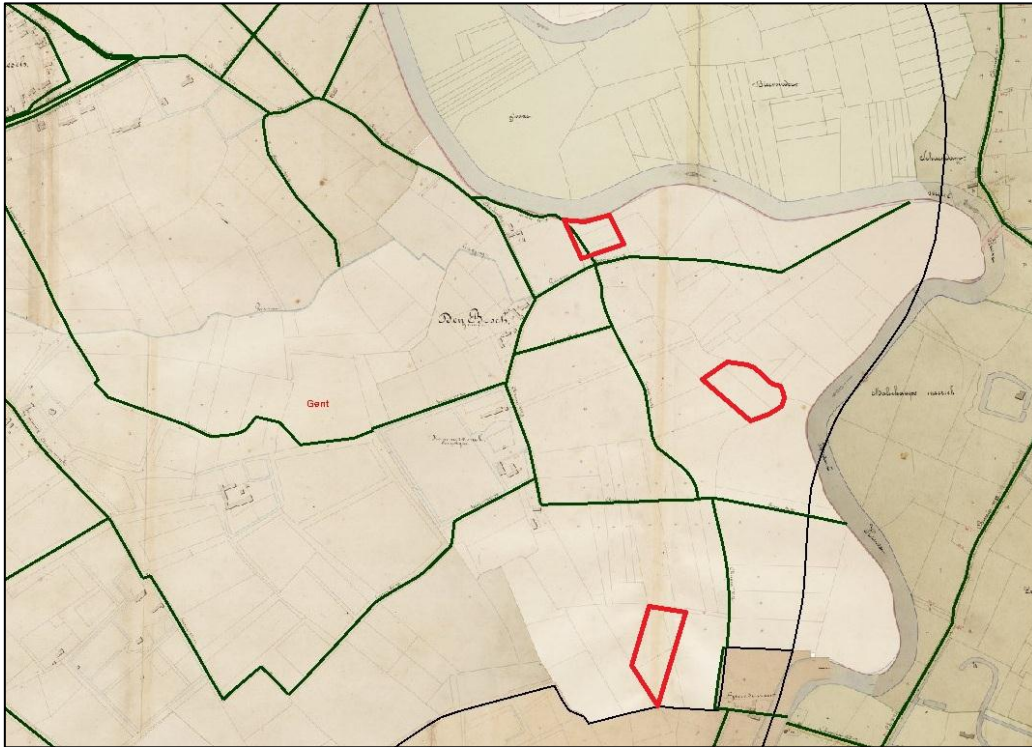


Figuur 6: Globale Situering van de drie deelgebieden (in rood) op de Ferrariskaart.



Figuur 7: De drie deelgebieden (in rood) op de kadastrale kaart van Popp (midden 19<sup>de</sup> eeuw).

Op de *Poppkaart* (ca. 1850) is te zien dat de plangebieden verkaveld zijn in onregelmatige percelen van verschillende grootte (**Fig. 7**). Er komt geen bebouwing voor in het onderzoeksgebied. Dit beeld wordt bevestigd door de *Atlas der Buurtwegen* (ca. 1840). Het westen van deelgebied 1 wordt wel door een weg doorkruist (**Fig. 8**).



Figuur 8: De drie deelgebieden (in rood) op de *Atlas der Buurtwegen* (ca. 1840). De toenmalige wegen zijn in groen aangegeven.

### 3.2.3 Archeologische gegevens

Om in te schatten wat het archeologisch potentieel van de drie terreinen in de Gentbrugse Meersen is, werd gekeken naar wat er archeologisch al bekend is uit de omgeving van het onderzoeksgebied. Daarvoor is de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) als uitgangspunt gebruikt (**Fig. 9**).

In de CAI zijn archeologische waarden uit heel Vlaanderen verzameld. Hoewel de inventaris niet geheel volledig is, kan ze toch dienen als eerste inzicht in wat er archeologisch in een gebied aangetroffen is. Voor de drie deelgebieden in de Gentbrugse Meersen zelf zijn nog geen archeologische waarden bekend.

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn wel vindplaatsen te zien op de CAI. Het gaat in alle op de figuur zichtbare gevallen om laat- of postmiddeleeuwse sites met walgracht of buitenhoven. Binnen een halve kilometer van het onderzoeksgebied bevinden zich een terrein van een site met walgracht zonder bebouwing (CAI-locatie 151282) en het kasteel Coninxdonk/Koningsdonk. Beide dateren in de postmiddeleeuwen of Nieuwe Tijd, vanaf de 17<sup>de</sup> eeuw. Het terrein met walgracht zonder bebouwing was bezit van de arme klaren en staat vermeld vanaf 1234. Toen de orde toestemming kreeg om een klooster te bouwen, gebeurde dit echter op een ander terrein. Het hier genoemde terrein ten noordwesten van Gentbrugge bleef onbebouwd.



Daarnaast zijn uit de wijdere omgeving Romeinse vondsten bekend. Het gaat om een grafveld uit de 1<sup>ste</sup> eeuw na Chr., een nederzettingsterrein en een weg. Ook is in de buurt van het plangebied een Romeinse muntschat gevonden. De kans op resten uit de Romeinse periode is dan ook aanwezig. Deze verwachting wordt nog concreter door het feit dat tijdens een proefsleuvenonderzoek op het perceel direct ten westen van deelgebied 1 sporen uit de 1<sup>ste</sup> eeuw na Christus zijn aangetroffen, waaronder twee brandrestengraven.

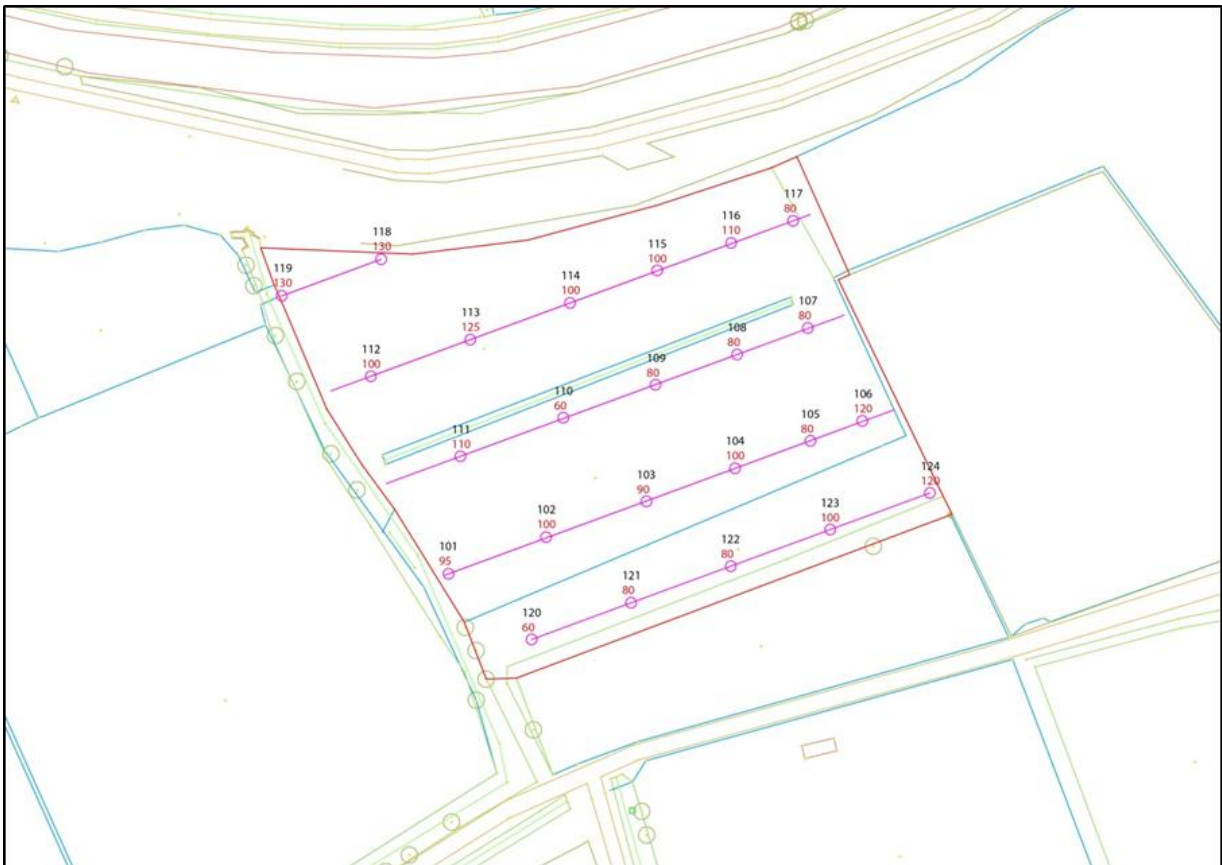
Uit latere perioden zijn sites met walgracht en een kasteel bekend. Op historische kaarten vanaf het eind van de 18<sup>de</sup> eeuw is geen bebouwing aangegeven binnen de grenzen van de drie deelgebieden. De terreinen zijn voor zover bekend tot op heden onbebouwd gebleven.

## 4 Booronderzoek

### 4.1 Paleolandschappelijke boringen

#### 4.1.1 Deelgebied 1

In deelgebied 1 werden in totaal 24 boringen gezet (**Fig. 10**). De bodemopbouw bestond uit een 30 tot 50 cm dikke bouwvoor (Ap-horizont), die bestond uit sterk zandige, humeuze klei. Hieronder waren sterk kleiige afzettingen aanwezig, die over het algemeen bestonden uit sterk zandige of siltige, grijsbruine tot lichtgrijze klei. In een aantal boringen waren zandige tussenlagen aanwezig, die wijzen op tijdelijke, sterk actieve fasen.



*Figuur 10: Boorpuntenkaart van deelgebied 1. De boorpuntnummers zijn in het zwart aangegeven, de diepte van het pleistoceen substraat (in centimeters) in het rood.*

Onder de oeverwalafzettingen waren zandige afzettingen aanwezig in de vorm van matig siltig, matig grof, lichtgrijsgeel zand. Soms waren kleiige laminae aanwezig in de top van de zandige afzettingen. De diepte waarop deze zandige afzettingen werden aangetroffen varieerde tussen 60 en 130 cm. In het gros van de boringen was het zand aanwezig tussen 80 en 120 cm beneden het maaiveld (-mv). Uitschieters naar boven waren aanwezig in boringen 110 en 120 (60 cm -mv). Naar alle waarschijnlijkheid betreft het hier pleistocene opvullingspakketten van de oude Vlaamse Vallei, die deels eolisch, deels niveofluviaal zijn afgezet. In het holoceen is de top van deze afzettingen verspoeld, wat de aanwezigheid van kleiige sublagen verklaart.

In het noorden van het plangebied zakte het niveau van de zandige afzettingen duidelijk naar beneden. In boringen 118 en 119 werden ze pas op een diepte van 130 cm -mv waargenomen. Duidelijke laklagen of vegetatieniveaus zijn in geen enkele boring waargenomen. Aanwijzingen voor de aanwezigheid van een loopvlak uit de steentijden ontbreken dus.

### 4.1.2 Deelgebied 2

In deelgebied 2 werden 34 boringen gezet (Fig. 11). De bodem vertoonde een zekere mate van variatie. In de meest westelijk gelegen raaien waren in de meeste boringen sterk zandige afzettingen aanwezig op een diepte die varieerde tussen 60 en 80 cm beneden maaiveld. Onder de oeverwalafzettingen bevonden zich in een aantal boringen beddingafzettingen, over het algemeen bestaande uit zeer grof, matig tot sterk siltig zand. Dit zand is waarschijnlijk van niveofluviale oorsprong, of afgezet door vlechtende riviersystemen van de paleo-Schelde in het Weichseliaan. Meer naar het noordoosten waren in de ondergrond, onder het pakket dat bestond uit zandige klei, afzettingen aanwezig die bestonden uit sterk kleilig zand. Waarschijnlijk gaat hier eerder om holocene oeverwalafzettingen dan om pleistocene sedimenten, wat erop wijst dat de holocene Schelde heeft zich naar het oosten toe steeds dieper heeft ingesneden in het landschap. Hoe dichter men in de buurt komt van de oude Scheldemeander, die bekend is vanop het historisch kaartmateriaal (cf. supra: 3.2.2), des te dieper de holocene Schelde zich heeft ingesneden in het pleistoceen substraat.



Figuur 11: Boorpuntenkaart van deelgebied 2.

De diepte waarop de zandigere afzettingen aanwezig waren varieerde over het algemeen tussen 50 en 100 cm beneden maaiveld. In de boringen konden geen directe aanwijzingen worden waargenomen voor laklagen of vegetatieniveaus en dus de aanwezigheid van een archeologisch loopvlak uit de steentijden.

### 4.1.3 Deelgebied 3

In deelgebied 3 werden 35 boringen gezet (Fig. 12). Onder de bouwvoor bevonden zich oeverwalafzettingen die bestonden uit zandige leem en klei, tot sterk of uiterst siltig, matig grof zand. Daaronder waren opnieuw pleistocene afzettingen aanwezig, die bestonden uit zeer grof, slecht gesorteerd zand met grind als bijmenging. Zeer waarschijnlijk betreft het hier afzettingen van vlechtende riviersystemen uit het pleistoceen. Deze afzettingen waren over het algemeen minder diep

aanwezig dan in de overige deelgebieden, en de diepte ervan nam af in de twee meest westelijk gelegen raaien.

Een uitschieter bevond zich bij boring 319, waar het zand pas op 140 cm beneden maaiveld werd aangetroffen. In boring 335 was het zand reeds op een diepte van 40 cm beneden maaiveld aanwezig, zowat direct onder de bouwvoor. In de meeste boringen werd het zand aangetroffen tussen 60 en 80 cm beneden maaiveld. Nergens werden in de boringen aanwijzingen voor een vegetatiehorizont of een archeologisch loopvlak uit de steentijden aangetroffen.



Figuur 12: Boorpuntenkaart van deelgebied 3.

## 4.2 Conclusie

In de drie deelgebieden zijn oeverafzettingen van de holocene Schelde op niveofluviale afzettingen of beddingafzettingen van vlechtende riviersystemen uit het Weichseliaan aangetroffen. In de

noordoostelijke helft van deelgebied 2 waren er aanwijzingen dat de holocene Schelde zich dieper in het onderliggende pleistoceen heeft ingesneden. In de westelijke helft van deelgebied 3 steeg het niveau van het pleistocene zand, dat hier slechts werd afgedekt door dunne laag holocene rivierklei. In de boringen werden nergens aanwijzingen waargenomen voor de aanwezigheid van laklagen of vegetatieniveaus en dus een archeologisch loopvlak waarop zich steentijdsites kunnen bevinden.

Gezien de afwezigheid van archeologisch relevante niveaus voor steentijden, werd verder karterend booronderzoek of proefputtenonderzoek niet noodzakelijk geacht en werd meteen overgegaan tot vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven, gericht op het opsporen van sites met grondsporen uit jongere periodes.

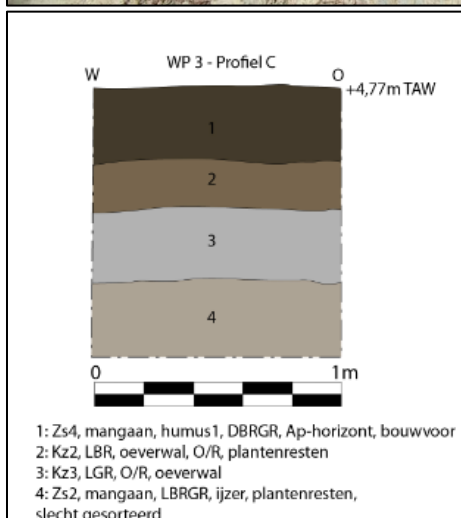


## 5 Proefsleuvenonderzoek

### 5.1 Deelgebied 1

#### 5.1.1 Bodem

Uit de profielen bleek dat de bodemopbouw in deelgebied 1 gelijkaardig was aan de resultaten uit het eerder uitgevoerde booronderzoek. Algemeen kan worden gesteld dat onder een 30 tot 50 cm dikke bouwvoor (Ap-horizont), die bestaat uit sterk zandige, humeuze klei, oeverafzettingen aanwezig zijn (**Fig. 13**). Deze afzettingen bestaan voornamelijk uit sterk zandige of siltige, grijsbruine tot lichtgrijze klei. Onder de oeverwalafzettingen zijn zandige afzettingen aanwezig van niveofluviale oorsprong (uit het Weichseliaan) in de vorm van matig siltig, matig grof, lichtgrijsgeel zand. Tussen beide niveaus was geen vegetatiehorizont aanwezig.

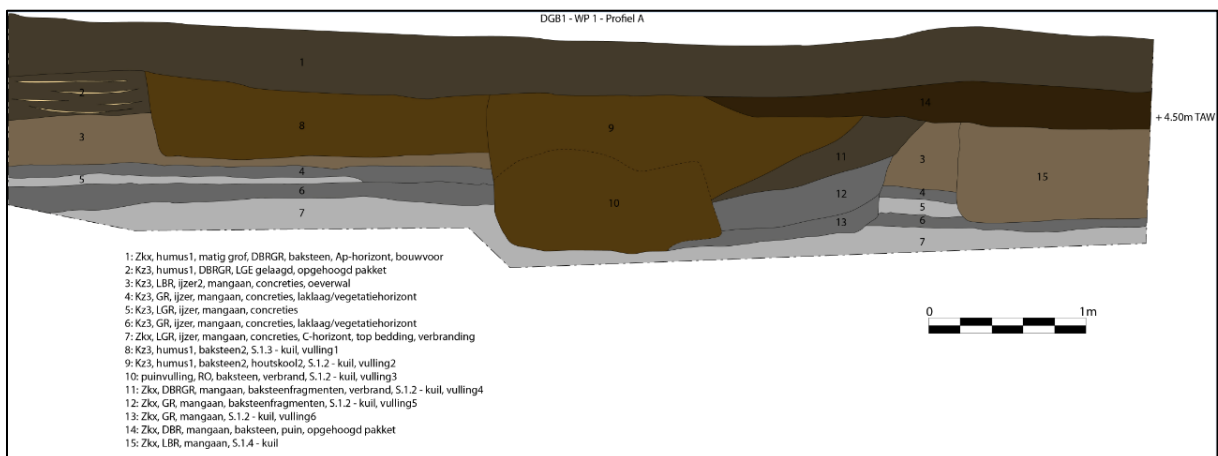


Figuur 13: Profiel C in deelgebied 1, werkput 3.

### 5.1.2 Sporen

In totaal werden er in deelgebied 1 twaalf sporen aangetroffen, vier in werkput 1 en acht in werkput 2. In werkputten 3, 4 en 5 werden geen sporen herkend.

In werkput 1 werd Spoor 1.2 als gracht aangeduid. Na aanleg van een kijkvenster en het couperen van het spoor werd in profiel 1 echter duidelijk dat het drie verschillende sporen betrof, die niet als zodanig herkenbaar waren in het vlak (**Fig. 14**).



Figuur 14: Spoor 1.2 in het vlak en in de coupe.

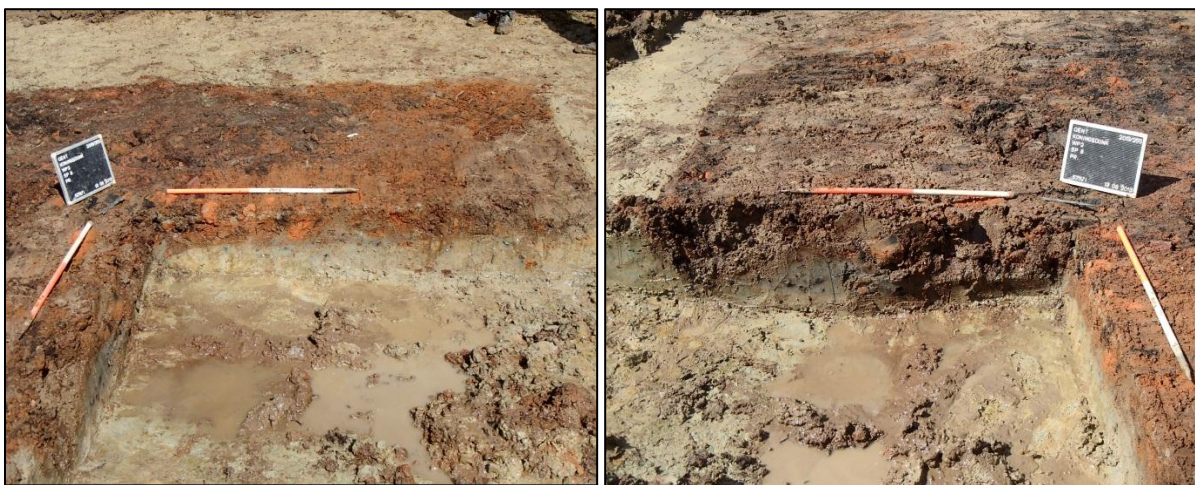
Spoor 1.2 was een gracht/kuil met een gelaagde bruingrijze, zeer kleiige zandopvulling met puinfragmenten. Onderaan in het spoor bevond zich een grote puinconcentratie. De gelaagdheid van de opvulling onderaan de kuil geeft aan dat deze waarschijnlijk over een beperkte periode op natuurlijke wijze is dichtgeslibd en pas nadien verder is opgevuld met het materiaal waarin

puinfragmenten werden aangetroffen. De andere twee sporen, Spoor 1.3 en Spoor 1.4, waren twee kuilen met een bruinkleurige opvulling. Spoor 1.3 werd doorsneden door Spoor 1.2 en was opgevuld met zeer zandige klei. De vulling van Spoor 1.4 bestond uit zeer kleiig zand. In geen van de sporen uit werkput 1 werden vondsten aangetroffen.

De sporen in werkput 2 waren allemaal gelegen in het oosten van de sleuf. Sporen 2.3 t.e.m. 2.8 leken qua uiterlijk zeer sterk op elkaar. De vulling van deze kuilen bestond uit een mengeling van bruine, sterk zandige klei met brokken verbrande leem, baksteen en houtskool. Er werden geen vondsten aangetroffen in de sporen. Aangezien er geen duidelijkheid was over de functie van deze kuilen werd werkput 2 op twee plaatsen uitgebreid met een kijkvenster om de vorm en afmetingen van deze kuilen te kunnen bepalen. Sporen 2.3, 2.4 en 2.8 bleken grote, rechthoekige kuilen te zijn met een vrij rechte en scherpe aflijning (**Fig. 15**). Dit in tegenstelling tot de Sporen 2.5, 2.6 en 2.7, die kleiner waren en ovaal van vorm.



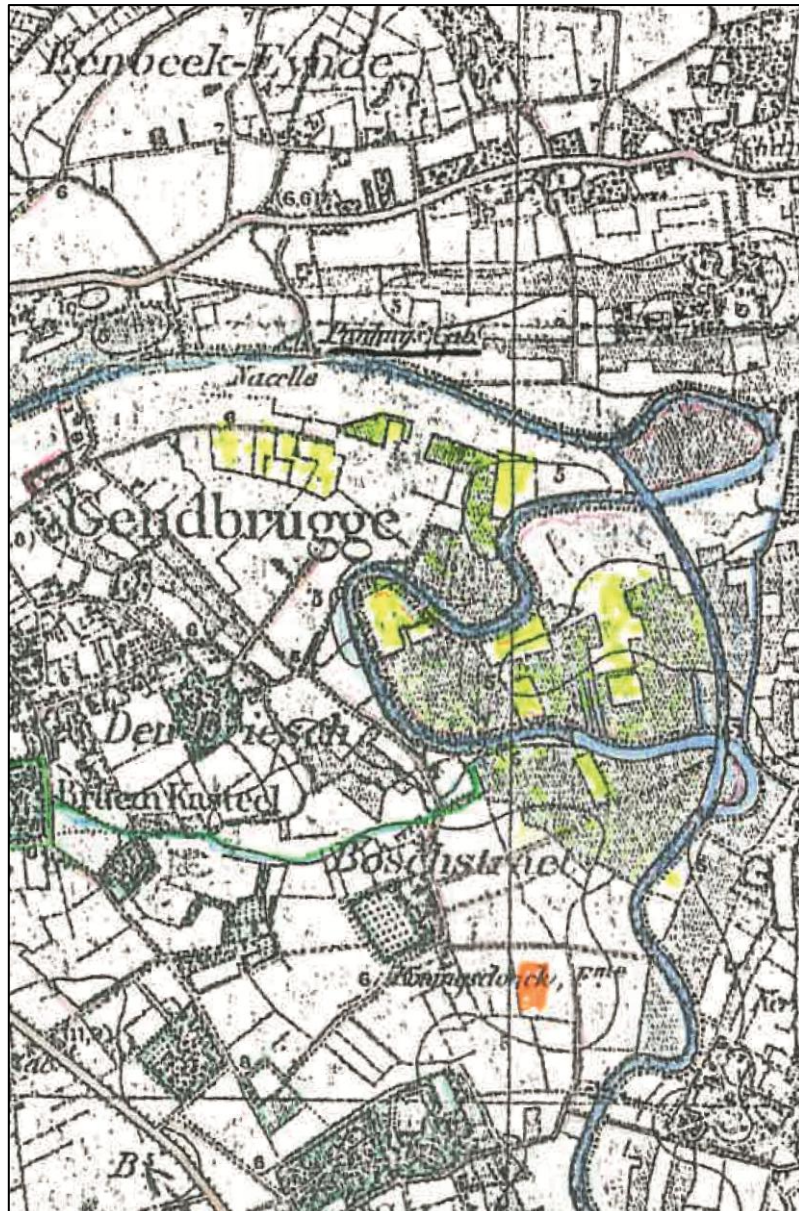
*Figuur 15: Spoor 2.8 in het vlak.*



*Figuur 16: Spoor 2.8 in de coupe.*

Bij het couperen van enkele kuilen werd duidelijk dat ze slechts 15 tot 20 cm diep waren, zowel de grotere als de kleinere (**Fig. 16**). Een duidelijke interpretatie van deze sporen is er niet. De

afwezigheid van vondsten, zoals aardewerk, glas of botmateriaal, spreekt de interpretatie als afvalkuil tegen. Mogelijk betreft het kleiwinningskuilen die later werden opgevuld met bouwafval of zijn deze kuilen de neerslag van veldovens ter vervaardiging van bakstenen. Historische en cartografische bronnen lijken te bevestigen dat op deze locatie baksteenproductie plaatsvond. Zo plaatst een stafkaart van 16/06/1884 van "Regiment de Ligne 1ste Batalion-1ste Compagnie" mogelijk enkele zones van baksteenproductie binnen deelgebied 1, net ten zuiden van de Schelde (Fig. 17). Historische bronnen omtrent deze productie zijn erg schaars, onder andere door de moeilijke toegankelijkheid van archieven van de deelgemeenten van Gent. Toch kan men verwijzen naar het werk van enkele lokale heemkundigen, die de baksteenproductie in de omgeving van Gentbrugge bestudeerden.<sup>15</sup>



Figuur 17: Stafkaart van 16/06/1884 van "Regiment de Ligne 1ste Batalion-1ste Compagnie". Mogelijke locaties van percelen waar kleiontginning plaatsvond werden in geel aangeduid door Guislain Mineur.<sup>16</sup>

De baksteenproductie in de Gentbrugse Meersen moet men waarschijnlijk tussen 1831 en 1939 situeren (Fig. 18). De jaarlijkse overstromingen van de laag gelegen Meersen zorgden immers voor

<sup>15</sup> De historische informatie omtrent de baksteenproductie in Gentbrugge is afkomstig uit persoonlijke communicatie met Guislain Mineur, Miet De Grootte en archiefonderzoek van medewerkers van het DSMG.

<sup>16</sup> Persoonlijke communicatie met Guislain Mineur.

een steeds hernieuwde afzetting van bruikbare klei. Nadat de Schelde in 1870 werd rechtgetrokken, hield deze aanvoer van klei echter op. Vanaf dan werd de klei gewonnen in relatief kleine, ad hoc aangelegde kleiwinningskuilen. Gezien de hoge grondwatertafel in de Meersen werden deze kuilen niet dieper van 1.5 m uitgegraven. Wanneer de klei binnen een kuil uitgeput was, hetgeen na één bakseizoen vaak het geval was, werd een nieuwe ontginningskuil aangelegd. De uitgeputte kuilen werden gedempt met het restafval van de baksteenproductie of gebruikt als stort voor het huisvuil van Gentbrugge.<sup>17</sup> Archiefonderzoek wees uit dat verscheidene percelen in de Gentbrugse Meersen en omgeving verpacht werden aan steenbakkers.<sup>18</sup> Hoewel deze percelen niet binnen het onderzoeksgebied lagen, duidt dit toch de omvang van de steenproductie in de Meersen. De verpachting van de terreinen was erg beperkt in de tijd, mogelijk te wijten aan de beperkte draagkracht van de terreinen.



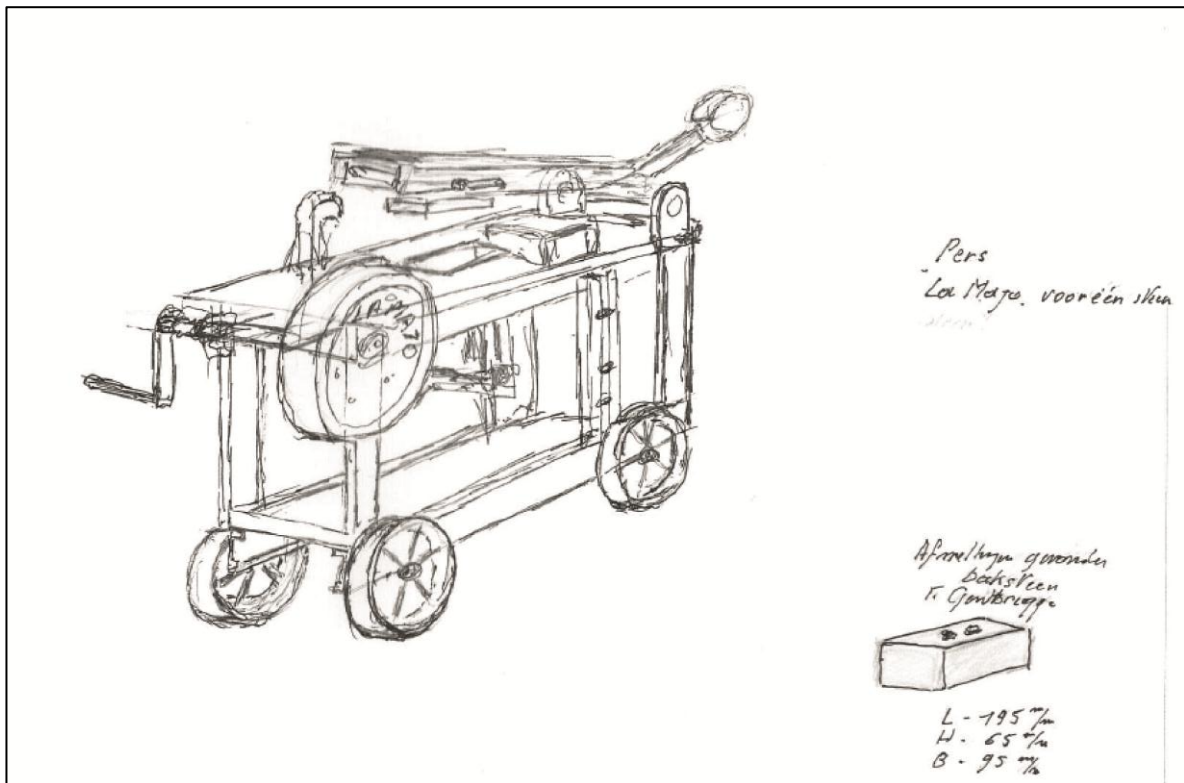
Figuur 18: Steenbakker aan het werk in de Damvallei (uit: Bogaert ea. 2008, fig.17).

De baksteenproductie was seizoensarbeid, waarbij in droge periodes in de late lente tot de vroege zomer de klei ontgonnen werd. Het beste moment hiervoor waren erg droge periodes, aangezien de grootste rem op ontginning van kwalitatieve klei het hoge grondwater was. Daarna werden de stenen geperst en gedroogd. Ten slotte werden lokaal veldovens opgericht waarin de stenen gedurende enkele weken werden gebakken. De hele baksteenproductie, van de ontginning van de klei tot het afleveren van het eindproduct, gebeurde lokaal, in de Meersen, en grotendeels in ad hoc opgerichte installaties. Hoe grootschalig deze productie was en voor welke doeleinden de stenen werden gebruikt, is moeilijk te achterhalen. Toch lijkt het erg lokale, ad hoc-karakter van de productie slechts beperkt te hebben bijgedragen tot de structurele bevoorrading van baksteen voor Gent en omgeving. De genoteerde bedrijfjes bestonden ook nooit lang en verdwenen enkele jaren na hun oprichting weer uit de archieven. Rond 1930 verdwijnt de baksteenproductie volledig, ten gevolge van de sterke concurrentie van de kwalitatief superieure Boomse baksteen.<sup>19</sup>

<sup>17</sup> Bogaert ea 2008: 28-29.

<sup>18</sup> Zie de bijlagen voor het volledige verslag van het onderzoek

<sup>19</sup> Persoonlijke communicatie met Guislain Mineur & Bogaert ea 2008: 28.



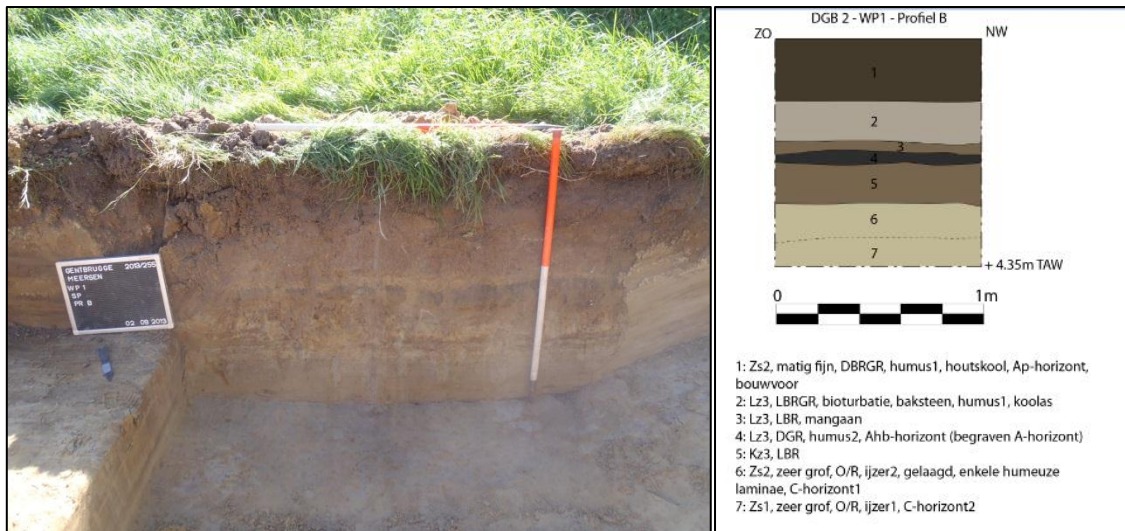
Figuur 19: Schets van de door Guislain Mineur aangetroffen baksteenpers en lokaal geproduceerde baksteen.

In de Gentbrugse Meersen werden enkele overblijfselen van de baksteenproductie aangetroffen. Meest opvallend is waarschijnlijk de baksteenpers en transportkar, die in 2004 door Guislain Mineur gevonden werd (Fig. 19). In de onmiddellijke omgeving van de baksteenpersen werden ook enkele lokaal geproduceerde bakstenen aangetroffen. Deze bakstenen hadden een afmeting van 19.5 cm x 9.5 cm x 6.5 cm.

## 5.2 Deelgebied 2

### 5.2.1 Bodem

Uit de profielen die werden gezet in deelgebied 2 bleek dat de bodemopbouw in deelgebied 2 grotendeels overeenkwam met het beeld dat naar voor kwam uit de boringen (Fig. 20). Onder de bouwvoor bevonden zich fluviatiele, kleiige oeverafzettingen uit het holoceen, die naar onder toe zandiger werden. Op een diepte van ca. 80 cm gingen deze afzettingen in werkputten 1, 2 en 3 over in matig siltig tot kleiig zand. Het ging hierbij om niveofluviale afzettingen, of afzettingen van een vlechtend rivierstelsel, uit het Weichseliaan.



Figuur 20: Profiel B in deelgebied 1, werkput 3.

In een deel van werkput 1 was onder de bouwvoor echter wel een (enigszins gefragmenteerd) vegetatieniveau aanwezig (**Fig. 20: laag 4**), dat bestond een laag donkerbruine, zwak zandige, zwak humeuze klei met plantenresten. Ook in het zuiden van werkput 2 kwam deze vegetatiehorizont over een relatief korte afstand van 5-10 meter voor. Waarschijnlijk is het gegeven, dat deze vegetatiehorizont niet in de boringen werd waargenomen, voor een deel het gevolg van het feit dat de plaatsen waar het vegetatieniveau bewaard was deels buiten het boorgrid vielen. Ook is het feit dat de horizont vrijwel direct onder de bouwvoor aanwezig was, mogelijk verantwoordelijk voor het feit dat deze in sommige boringen niet als een aparte laag van de bouwvoor kon worden onderscheiden. Waar de vegetatiehorizont aanwezig was, werd bij de aanleg van de werkputten extra goed gelet op de aanwezigheid van vuursteen. Er werden echter geen bewerkte vuurstenen aangetroffen.

Voor het overige bleek uit de profielen tevens dat de zandige pakketten uit het Weichseliaan dieper wegdoeken in werkputten 4 en 5. In plaats daarvan waren hier op grotere diepte nog afzettingen aanwezig die bestonden uit sterk tot zwak zandige, gereduceerde en weinig gerijpte klei, hetgeen erop wijst dat de holocene Schelde zich hier dieper in het pleistocene landschap heeft ingesneden en deze insnijding vervolgens heeft opgevuld met kom- en oeverafzettingen.

### 5.2.2 Sporen

In deelgebied 2 werden, net als in deelgebied 1, weinig antropogene sporen onderscheiden. De meeste sporen werden aangetroffen in werkput 1, maar slechts een klein deel ervan was ook effectief antropogeen. In het zuidoosten van de werkput werden een aantal schijnbare kuilen onderscheiden, waarvan er één ook een aantal fragmenten handgevormd aardewerk uit de ijertijd-Romeinse periode bevatte (Spoor 1.11). Daarom werd rond deze sporen een ruim kijkvenster getrokken. Daarbij bleek dat in het vlak verschillende gelijkaardige sporen aanwezig waren (Sporen 1.1/1.2, 1.11, 1.12, 1.13, 1.14, 1.16, 1.17, 1.18 en 1.19), evenwel van zeer uiteenlopende vormen en formaten. Een aantal van deze sporen werd gecoupeerd (Sporen 1.11 en 1.13). Hieruit bleek dat de sporen een onregelmatige bodem hadden, hetgeen bijzonder atypisch is voor antropogene sporen, en een niet-humeuze, sterk kleiige vulling (**Fig. 21**). Aan de onderkant (en langs de rand in het vlak) was in beide sporen een bruinigrijze, humeuze band of laag aanwezig, die qua samenstelling sterk leek op de vegetatiehorizont die ter plaatse in het profiel kon worden waargenomen. Daarom werd besloten om een groot spoor, gelegen in de noordoosthoek van het kijkvenster, in de wand te couperen (Spoor 1.12). Uit het profiel bleek dat het spoor deel uitmaakte van de natuurlijke profielopbouw (**Fig. 22**). De humeuze band correspondeerde wel degelijk met de aangetroffen vegetatiehorizont, die hier plaatselijk naar beneden dook, en de kleiige vulling erboven (bestaande uit zandige klei en kleiige zand) was niets anders dan een fluviatiel pakket, bestaande uit zandige klei, dat erboven was afgezet. De kuilen in de werkput en het kijkvenster waren dus enkel onregelmatigheden in het paleoreliëf en microdepressies waarin zich eveneens een vegetatiehorizont had ontwikkeld. Deze zijn later weer afgedekt door latere

overstromingspakketten, waardoor dit microreliëf genivelleerd werd. Het ging dus m.a.w. om natuurlijke sporen.



*Figuur 21: Natuurlijke kuilen in werkput 1/kijkvenster 1 en Spoor 1.1/1.2 in coupe.*

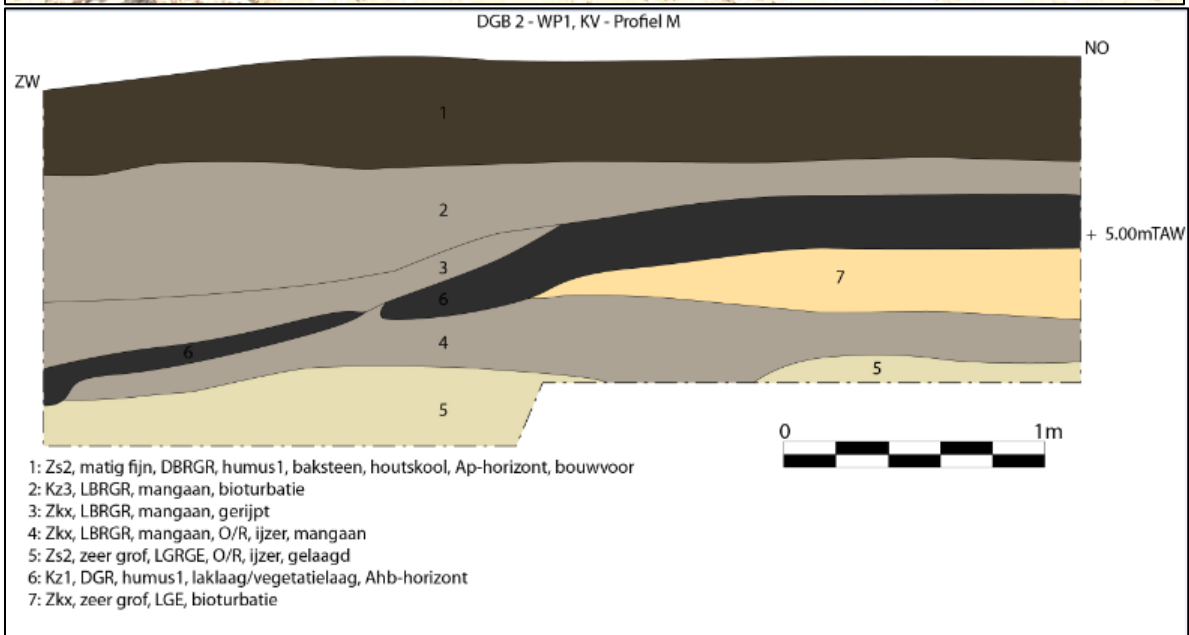
Voor het overige werden in de werkput enkel natuurlijke sporen aangetroffen (Sporen 1.3 en 1.4), behoudens een (recente) kuil (Spoor 1.10). Rond één mogelijke sporencluster werd een kijkvenster getrokken (Sporen 1.6, 1.7, 1.8 en 1.9). De meeste van deze sporen bleken echter dermate ondiep dat ze bij aanleg van het kijkvenster niet meer gevolgd konden worden. Het ging dus ook in dit geval om natuurlijke sporen.

Het enige antropogene spoor dat verder in werkput 1 kon worden onderscheiden, betrof een ondiepe greppel met een lichtgrijze vulling (**Spoor 1.5, Fig. 23**). Het spoor werd gecoupeerd in de wand en was slechts enkele cm diep. In werkput 2 werd de greppel niet meer waargenomen, daarom werd hij d.m.v. een kijkvenster gevolgd, waarbij inderdaad bleek dat de greppel tussen werkput 1 en 2 ophield. Er werden geen dateerbare archeologische indicatoren aangetroffen in de greppel.





DGB 2 - WP1, KV - Profiel M



Figuur 22: Spoor 1.12, gecoupeerd in het profiel.

In werkput 2 werd enkel een mogelijke kuil onderscheiden (Spoor 2.1). Het spoor kwam echter uit de bouwvoor en bevatte recente baksteen als bijmenging, dus een recente datering ligt hier voor de hand. Mogelijk ging het eerder om een verstoring vanuit de bouwvoor. In werkput 3 werd geen enkel spoor onderscheiden. In werkput 4 werden wel weer enkele sporen herkend. Hiertoe behoorden enkele mogelijke kuilen (Sporen 4.1, 4.2 en 4.3). Rond Spoor 4.1 werd een kijkvenster getrokken om de precieze vorm en uitbreiding ervan te bepalen. Het bleek echter te gaan om een verstoring met een sterk onregelmatige vorm, die werd oversneden door een nog recentere rechthoekige verstoring. Spoor 4.2 werd gecoupeerd in de wand. Daaruit bleek dat het eveneens ging om een verstoring met

een rommelige, kleiige en sterk vlekkerige vulling. Het spoor begon hoog in het profiel, net onder de bouwvoor. Spoor 4.3 bezat een ronde vorm, een grijze vulling en bevatte houtskoolfragmenten als bijmenging, maar was nauwelijks 2 cm diep. Spoor 4.4. was een natuurlijke kuil.



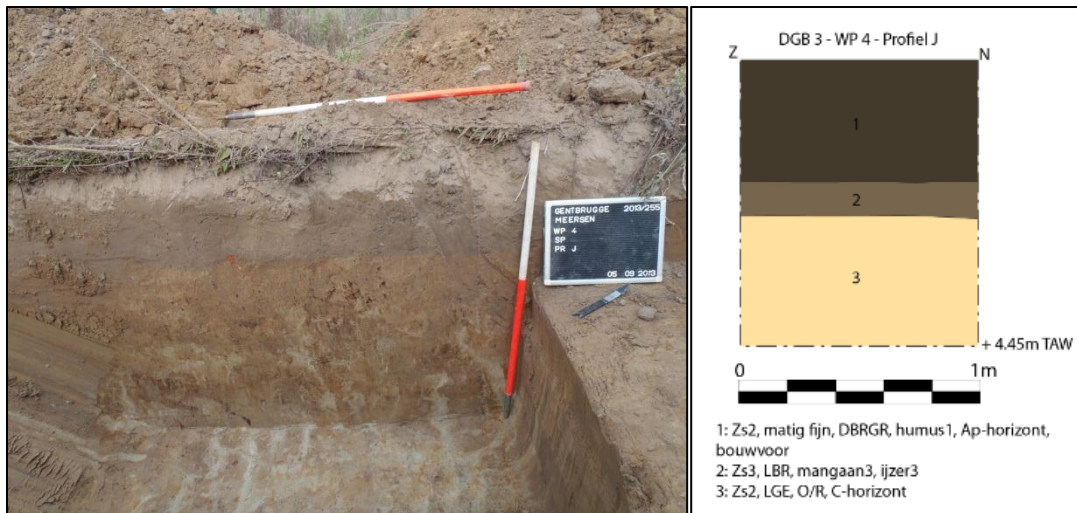
Figuur 23: Spoor 1.5 in het vlak.

Werkput 5 bevatte enkel verstoringen, een mogelijke gracht (Spoor 5.1) die zich echter niet doorzette in de overige sleuven, en een natuurlijke kuil (Spoor 5.2).

## 5.3 Deelgebied 3

### 5.3.1 Bodem

In deelgebied 3 kwam de bodemopbouw overeen met het beeld dat reeds naar voor kwam in de paleolandschappelijke boringen. In de oostelijke werkputten (werkput 1 en 2) bevond het pleistocene zand, bestaande uit sterk siltig of kleiig, zeer grof zand, zich op een diepte van 60 tot 80 cm. In de westelijke werkputten (werkput 3 en 4) bevond het zand zich hoger, op een diepte van 40 tot 60 cm beneden maaiveld (**Fig. 24**). De top ervan was soms sterk lemig of bestond zelfs uit sterk zandige leem. Deelgebied 3 is duidelijk gelegen op de rand van de holocene Scheldevallei, waarbij werkputten 3 en 4 eerder op de flank ervan zijn gelegen, op de overgang met het dekzandgebied.



Figuur 24: Werkput 4, profiel J.

## 5.4 Sporen

Werkputten 1 en 2 bevatten relatief weinig antropogene sporen. In werkput 1 waren een aantal grachten aanwezig (Sporen 1.2 en 1.6). Spoor 1.6 kon in werkputten 2 en 3 verder gevolgd worden (resp. Spoor 2.2/2.3/2.4 en Spoor 3.1). Het gaat om een perceelsgrens die ook kan worden waargenomen op de *Popkaart* en de *Atlas der Buurtwegen* (cf. supra: 3.2.2). Deze greppels kunnen dan ook met vrij grote zekerheid in de Nieuwe Tijd gedateerd worden. Verder waren ook een aantal kuilen aanwezig (Sporen 1.1, 1.3, 1.5, 1.7, 1.8 en 1.10). Deze kuilen hebben een sterk bruingrijze vulling, die sterk overeenkomt met die van de greppels uit de Nieuwe Tijd, en vermoedelijk een eerder recente oorsprong. In het noorden van de werkput was een geïsoleerde kuil aanwezig (Spoor 1.9). Het spoor was ongeveer 20 cm diep en had een grijze vulling. In het spoor werden geen dateerbare indicatoren aangetroffen, maar vermoedelijk gaat het hier om een ouder spoor.

In de nabijheid van de Sporen 1.3 en 1.5 werd een kijkvenster getrokken om de aard van de sporen nader te duiden. Hierbij werden twee rechthoekige kuilen aangetroffen (Sporen 1.11 en 1.12), die gevuld waren met gebroken bakstenen. Volledige bakstenen konden niet gerecupereerd worden, er kon wel een formaat worden opgemeten van 9,5 x 5,5 x ? cm. Dit formaat lijkt te wijzen op een datering uit de Nieuwe Tijd. In tegenstelling tot de kuilen met baksteenafval in deelgebied 1, ging het hier wel om goed gebakken exemplaren, die echter niet meer volledig waren. De afmetingen van deze bakstenen komen echter overeen met de volledige exemplaren die Guislain Mineur aantroef in de Meersen.<sup>20</sup>

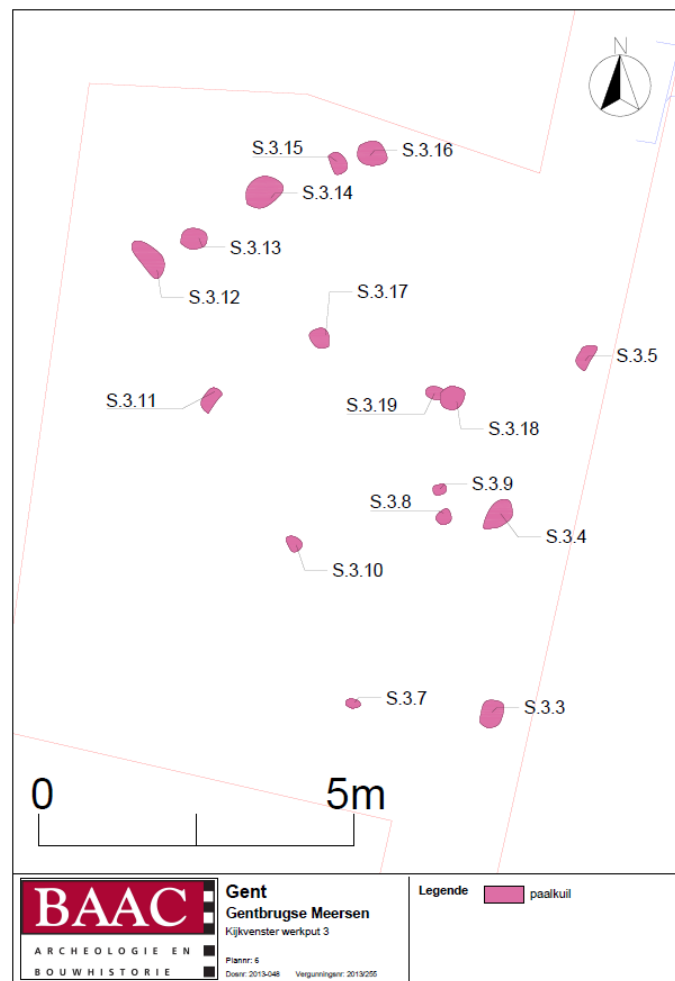
In werkput 2 waren er minder sporen aanwezig dan in werkput 1. Buiten de reeds genoemde perceelsgreppel, werd enkel nog een geïsoleerde kuil aangetroffen (Spoor 2.1). Het spoor was ongeveer 70 cm breed en 30 cm diep. Het spoor had een lichtbruingrijze vulling. Dateerbare archeologische indicatoren werden er niet in aangetroffen. Er werd een kijkvenster rond de kuil getrokken, maar er bleken geen sporen aanwezig te zijn in de directe omgeving ervan.

<sup>20</sup> Cf. supra 5.1. *Deelgebied 1*.



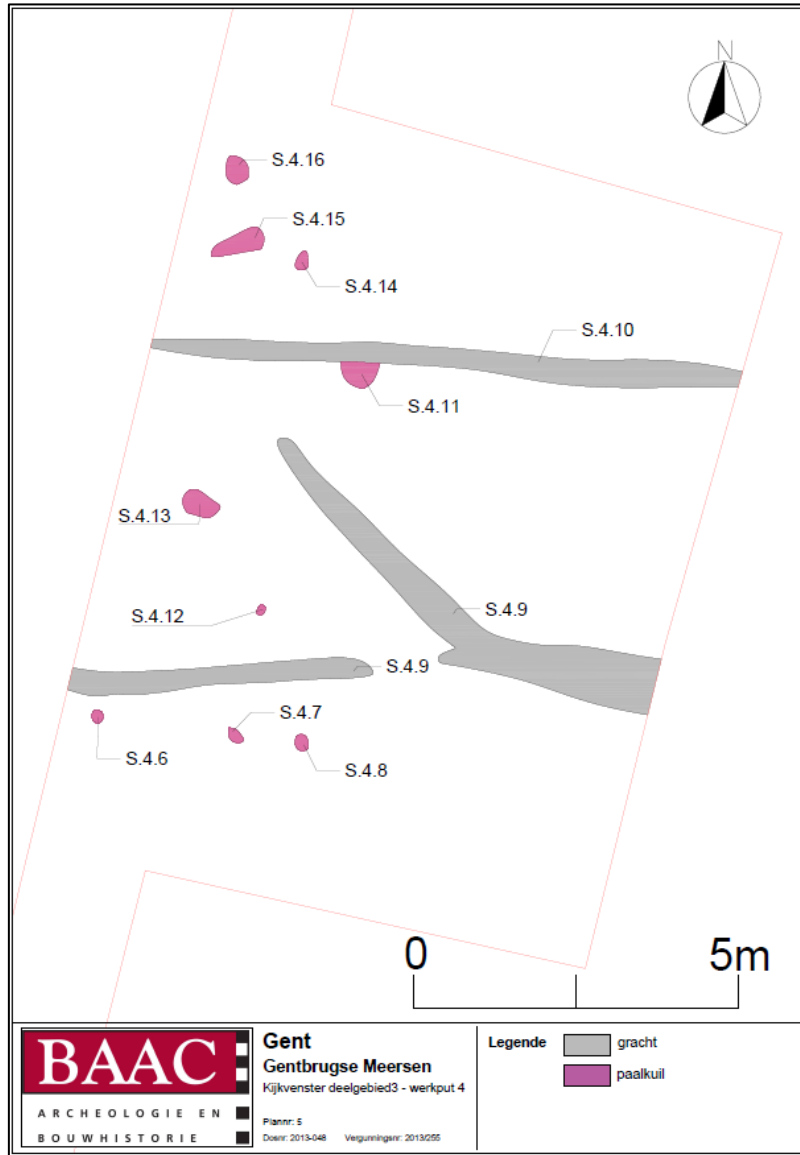
Figuur 25: Kijkvensters in werkputten 3 en 4.

In de werkputten 3 en 4 werd wel een grote sporenconcentratie aangetroffen (Fig. 25, 26 en 27). In het zuiden van werkput 3 werden twee greppeltjes aangetroffen (Sporen 3.2 en 3.20) met een lichtgrijze vulling. Deze konden ook worden gevolgd in werkput 4 en een kijkvenster dat op die hoogte werd aangelegd (Sporen 4.9 en 4.10). Eén van deze grachten (Spoor 4.9) werd gecoupeerd en bevatte grijs handgevormd aardewerk uit de ijzertijd-Romeinse periode. Het spoor had een lichtgrijze vulling, was 35 cm breed en 15 cm diep (Fig. 28).

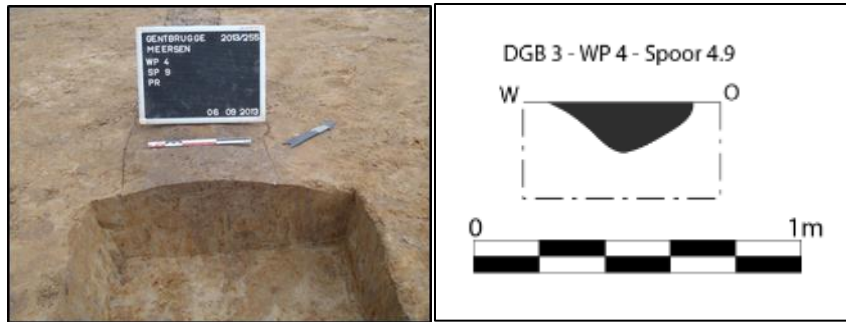


Figuur 26: Werkput 3, kijkvenster.

In het kijkvenster, dat op deze hoogte werd aangelegd naast werkput 4, waren ook een aantal paalsporen aanwezig (Sporen 4.6 t/m 4.8, Spoor 4.11 en Sporen 4.14 t/m 4.16). Een duidelijke plattegrond kon niet meteen herkend worden, hoewel de Sporen 4.11, 4.14, 4.15 en 4.16 wel degelijk een palenrij vormen. Hetzelfde gaat naar alle waarschijnlijkheid op voor de Sporen 4.8, 4.12 en 4.13. Vermoedelijk ligt de structuur waar ze deel van uitmaken eerder ten westen van werkput 4. Het kijkvenster werd ten oosten van de werkput aangelegd. De densiteit van de sporen neemt af in die richting, hoewel de voornoemde greppeltjes dus nog doorlopen tot in werkput 3.

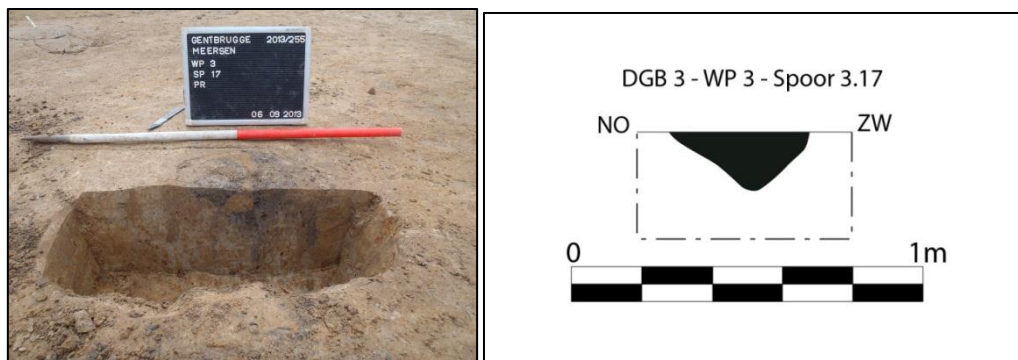


Figuur 27: Werkput 4, kijkvenster.



Figuur 28: Spoor 4.9, in coupe.

Ten noorden hiervan, in werkput 3, werd nog een sporenconcentratie aangetroffen. Het ging in eerste instantie om een drietal paalsporen die werden aangetroffen in werkput 3 (Sporen 3.3, 3.4 en 3.5). Ter hoogte hiervan werd een kijkvenster getrokken, waarbij nog eens zestien paalsporen aan het licht kwamen (Sporen 3.7 t/m 3.16). Hierin kon wel een aanzet tot een gebouwplattegrond herkend worden. De Sporen 3.7, 3.10, 3.11 en 3.12 vormden duidelijk een palenrij, vermoedelijk zijn het de buitenstaanders van een gebouwplattegrond. Ook de Sporen 3.12, 3.13, 3.14, 3.15 en 3.16 vormen een palenrij, die hier haaks op ligt. Ook Sporen 3.8 en 3.17 lijken een rij te vormen, samen met spoor 3.14. Spoor 3.17 werd gecoupeerd. Het spoor had een grijze vulling, was 30 cm breed, 16 cm diep en zwaar gebioturbeerd.



Figuur 29: Spoor 3.17, in coupe.

## 6 Analyse en interpretatie

In deelgebieden 1 en 2 zijn geen sporen van menselijke bewoning aangetroffen. In beide deelgebieden werden maar weinig antropogene sporen aangetroffen. In werkput 1 zijn een aantal kuilen aangetroffen. Een deel van deze kuilen viel niet nader te duiden of te dateren. Een andere groep kuilen, gelegen in werkput 2, bevatte bouwafval of resten van veldovens die in de omgeving hebben gestaan. Ook in deelgebied 3 zijn grote kuilen met baksteenafval aangetroffen. Meer dan waarschijnlijk betreft het hier restenproducten van de baksteenproductie in de Gentbrugse Meersen, die door historische en cartografische bronnen gedocumenteerd werd. Ook het feit dat in de kuilen in deelgebied 1 enkel amorfe brokken verbrand leem werden aangetroffen, lijkt te bevestigen dat men deze kuilen in verband kan brengen met lokale baksteenproductie. In de drie deelgebieden is echter geen klei aanwezig die bijzonder geschikt kan worden geacht voor baksteenproductie: de zandige bijmenging is hiervoor te groot. De kwaliteit van de geproduceerde baksteen was waarschijnlijk dan ook niet altijd even hoogstaand. Het verdwijnen van de productie rond 1930, door de zware concurrentie van de kwalitatief superieure Boomse baksteen, is waarschijnlijk een gevolg van dit gebrek aan kwaliteit. De bakstenen die zijn aangetroffen in deelgebied 3 waren wel daarentegen wel kwalitatief in orde. Vermoedelijk gaat het hier dan ook om kuilen met bouwafval of misbaksels. In deelgebied 2 zijn, behoudens een paar niet-dateerbare greppels en recente verstoringen, géén antropogene sporen aangetroffen. Hier heeft geen bewoning plaatsgevonden en ook van andersoortige activiteiten zijn maar weinig aanwijzingen teruggevonden.

Anders is het gesteld met deelgebied 3. Daar zijn met name in het westen nederzettingssporen uit de ijzertijd/Romeinse periode aangetroffen. Minstens één gebouwplattegrond kon hierbij worden onderscheiden, evenals een perceleringssysteem uit dezelfde periode. De sporen lagen voornamelijk in de westelijke helft van het plangebied, op de flank van de holocene riviervlakte van de Schelde. Het pleistocene substraat is hier afgedekt door een dun pakket holocene afzettingen, en zakt weg in oostelijke richting. Deelgebied 3 is in het noordoosten ook gekarteerd als een natte kleibodem, die in het westen toe overgaat naar een matig natte zandleembodem. De densiteit van de sporen neemt duidelijk af in de oostelijke helft van het terrein, al komen hier en daar nog wel een aantal geïsoleerde sporen voor die vermoedelijk uit dezelfde periode stammen.

Een vergelijkbaar fenomeen doet zich voor bij deelgebied 1, waar geen noemenswaardige sporen zijn aangetroffen, maar waarbij op het hoger gelegen aangrenzende plangebied Koningsdonk onder meer brandrestengraven uit de 1<sup>ste</sup> eeuw na Chr. zijn aangetroffen<sup>21</sup>. De bewoning lijkt zich dus met name te hebben geconcentreerd op de hogere delen in het landschap (cf. ook het toponiem *Koningsdonk*), terwijl de natte meersen in de binnenbocht van de Schelde slechts occasioneel onderhevig zijn geweest aan menselijke activiteit, voornamelijk van artisanale aard (o.m. baksteenproductie).

<sup>21</sup> Woltinge & Vanden Borre, in prep.

## 7 Besluit en waardering

### 7.1 Algemeen

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem, uitgevoerd door BAAC Vlaanderen bvba in opdracht van de Stad Gent op Gentbrugse Meersen te Gentbrugge, heeft volgende resultaten opgeleverd.

In deelgebied 1 zijn, behoudens enkele kuilen en sporen van baksteenproductie, geen relevante sporen aangetroffen.

In deelgebied 2 zijn, behoudens een aantal greppels en recente kuilen, geen antropogene sporen aangetroffen.

In deelgebied 3 zijn nederzettingssporen uit de ijzertijd/Romeinse periode aangetroffen. Deze situeren zich met name in de westelijke helft van het plangebied, op de flank van de pleistocene zandrug naar de holocene riviervlakte, maar ook in de oostelijke helft van het plangebied komen nog enkele sporen voor. Minstens één gebouwplattegrond en een greppelsysteem konden worden onderscheiden, maar het ligt in de lijn der verwachtingen dat zich nog meer gebouwstructuren en perceleringssystemen in het deelgebied bevinden.

### 7.2 Besluit

Het doel van de prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

*\* Wat is de bodemkundige toestand van het terrein?*

In de drie deelgebieden zijn oeverafzettingen van de holocene Schelde op niveofluviale afzettingen of beddingafzettingen van vlechtende riviersystemen uit het Weichseliaan aangetroffen. In de noordoostelijke helft van deelgebied 2 waren er aanwijzingen dat de holocene Schelde zich dieper in het onderliggende pleistoceen heeft ingesneden. In de westelijke helft van deelgebied 3 steeg het niveau van het pleistocene zand, dat hier nagenoeg dagzoomde en slechts door een dunne laag holocene rivierklei werd afgedekt.

*\* Zijn er zones aanwezig die in de prehistorie voor de mens interessant waren en zijn er mogelijk bewoningshorizonten bewaard?*

In de boringen werden nergens aanwijzingen waargenomen voor de aanwezigheid van laklagen of vegetatieniveaus en dus een archeologisch loopvlak waarop zich steentijdsites kunnen bevinden. Uit het proefsleuvenonderzoek bleek dat, direct onder de bouwvoor, in de meest zuidelijke sleuf en een klein deel van de aangrenzende werkput in deelgebied 2 weliswaar nog een gefragmenteerde vegetatiehorizont aanwezig was, maar hier werden geen archeologische indicatoren op aangetroffen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van een prehistorische site.

*\* Zijn er indicatoren aangetroffen die erop wijzen dat er een prehistorische site aanwezig is?*

Er zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van een prehistorische site. In het grootste deel van de drie deelgebieden ontbrak ook een vegetatiehorizont of loopvlak uit de steentijden, waarop dergelijke sites kunnen worden verwacht.



*\* Zijn er indicaties van erosie?*

De holocene rivierafzettingen lagen over het algemeen vrij scherp op het onderliggende pleistocene zand. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat deze bij de afzetting van de rivierklei gedeeltelijk geërodeerd zijn. Aan het maaiveld zijn er weinig indicaties voor erosie.

*\* Hoeveel verschillende archeologisch relevante niveaus kunnen er aanwezig zijn?*

Het archeologische niveau mag direct onder de bouwvoor verwacht worden (grondsporen vanaf het neolithicum). In het zuidwesten van deelgebied 2 (werkput 1 en een klein deel van werkput 2) is hieronder nog een vegetatiehorizont aanwezig waarop potentieel sites uit de steentijden kunnen worden aangetroffen. Aanwijzingen hiervoor in de vorm van archeologische indicatoren zijn echter niet aangetroffen.

*\* Zijn er mobiele artefacten (prehistorie)?*

Er zijn geen mogelijke artefacten uit de prehistorie aangetroffen.

*\* Op welke niveaus bevinden deze mobiele artefacten?*

Niet van toepassing.

*\* Wat is de dichtheid aan mobiele artefacten?*

Niet van toepassing.

*\* Uit welke periode(s) stammen de mobiele artefacten?*

Niet van toepassing.

*\* Wat is de bewaringstoestand van prehistorische sites?*

Niet van toepassing.

*\* Zijn er sporen aanwezig?*

In deelgebied 1 zijn, behoudens enkele kuilen en sporen van baksteenproductie, geen relevante sporen aangetroffen. Ook in deelgebied 2 zijn behoudens enkele greppels en kuilen geen sporen aangetroffen. In deelgebied 3 zijn nederzettingssporen uit de ijzertijd/Romeinse periode aangetroffen.

*\* Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*

In deelgebied 1 zijn antropogene sporen aangetroffen in de vorm van enkele niet nader dateerbare kuilen en sporen van baksteenproductie. In deelgebied 2 zijn een aantal natuurlijke sporen aangetroffen, die voornamelijk te maken hadden met lokale variaties en microdepressies het paleoreliëf. Verder waren er in deelgebied 2 weinig antropogene sporen aanwezig, behoudens enkele greppels en recente verstoringen. In deelgebied 3 zijn relatief veel antropogene sporen aangetroffen, waaronder nederzettingssporen en een perceleringssysteem uit de ijzertijd/Romeinse periode en kuilen met baksteenafval uit de Nieuwe Tijd.

*\* Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*

De nederzettingssporen en het perceleringssysteem in deelgebied 3 zijn bewaard tot een diepte van 10 tot 20 cm beneden maaiveld. Er zijn geen aanwijzingen voor verregaande erosie ter plaatse.

*\* Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*

In deelgebied 3 kon minstens één gebouwplattegrond, meerdere palenrijen en een greppelsysteem onderscheiden worden. Overige sporen in de drie deelgebieden maken geen deel uit van een structuur.

*\* Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*

De nederzettingssporen in deelgebied 3 behoren tot de ijzertijd/Romeinse periode. Andere sporen uit de drie deelgebieden, allemaal *off site*-fenomenen, stammen uit de Nieuwe Tijd.

*\* Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?*

Tijdens het vervolgonderzoek moet men alert zijn op nederzettingssporen en eventueel ook grafvelden uit de late prehistorie/Romeinse periode.

### **7.3 Advies**

In deelgebied 1 en 2 zijn geen relevante antropogene sporen aangetroffen. Vervolgonderzoek wordt hier niet noodzakelijk geacht. In deelgebied 3 zijn wel sporen en structuren aangetroffen uit de ijzertijd of Romeinse periode. In deze zone wordt wel vervolgonderzoek aanbevolen. Het vervolgonderzoek dient zich met name toe te spitsen op de westelijke helft van het plangebied, die is gelegen op flank van de pleistocene zandige opduiking, en waar nederzettingssporen uit de betreffende periode zijn aangetroffen.

## 8 Bibliografie

AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2013a: Kleurenorthofoto's [online], <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/kleurenortho/#> (geraadpleegd op 2 april 2013).

AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2013b: Digitale bodemkaart Vlaanderen [online], <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/#> (geraadpleegd op 2 april 2013).

BOGAERT D, MEURIS L., ea (eds.) 2008: De Dammevallei: Een bloeiend verhaald, Gent: Natuurpunt.

CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI) 2013: Gentbrugge [online], <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/#> (geraadpleegd op 2 april 2013).

DOV VLAANDEREN 2013: Databank Ondergrond Vlaanderen [online], <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html> (geraadpleegd op 2 mei 2013).

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2013a: Ferrariskaart Wetteren [online], [http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte\\_nl.html](http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html), (geraadpleegd op 2 april 2013).

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2013b: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique [online], [http://dgtl.kbr.be:8881/R/RILIV38VG9F7V455G58PBQUKD3LA28JQTL3KMTU36NM1SLQPND-03768?func=results-jump-full&set\\_entry=000002&set\\_number=001524&base=GEN01](http://dgtl.kbr.be:8881/R/RILIV38VG9F7V455G58PBQUKD3LA28JQTL3KMTU36NM1SLQPND-03768?func=results-jump-full&set_entry=000002&set_number=001524&base=GEN01) (geraadpleegd op 2 april 2013).

GISOOST 2013, <http://www.gisoost.be/ATLASBW/> (geraadpleegd op 2 april 2013)

## 9 Illustraties

Figuur 1: Situering van de verschillende deelgebieden (in rood) op de luchtfoto .....	1
Figuur 2: Situering van de verschillende deelgebieden op de stratengids.....	2
Figuur 3: Situering van de verschillende deelgebieden (in rood) op de topografische kaart .....	3
Figuur 4: Situering van de drie deelgebieden (in rood) op de quartairgeologische kaart .....	8
Figuur 5: Situering van de drie deelgebieden (in rood) op de bodemkaart.....	8
Figuur 6: Globale situering van de drie deelgebieden (in rood) op de Ferrariskaart.....	10
Figuur 7: De drie deelgebieden (in rood) op de kadastrale kaart van Popp (midden 19de eeuw). ....	10
Figuur 8: De drie deelgebieden (in rood) op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840). De toenmalige wegen zijn in groen aangegeven.....	11
Figuur 9: De drie deelgebieden (in rood) op de CAI.....	12
Figuur 10: Boorpuntenkaart van deelgebied 1. De boorpuntnummers zijn in het zwart aangegeven, de diepte van het pleistoceen substraat (in centimeters) in het rood. ....	14
Figuur 11: Boorpuntenkaart van deelgebied 2 .....	15
Figuur 12: Boorpuntenkaart van deelgebied 3 .....	16
Figuur 13: Profiel C in deelgebied 1, werkput 3 .....	18
Figuur 14: Spoor 1.2 in het vlak en in de coupe .....	19
Figuur 15: Spoor 2.8 in het vlak.....	20
Figuur 16: Spoor 2.8 in de coupe .....	20
Figuur 17: Stafkaart van 16/06/1884 van "Regiment de Ligne 1ste Batalion-1ste Compagnie". Mogelijke locaties van percelen waar kleiontginning plaatsvond werden in geel aangeduid door Guislain Mineur.....	21
Figuur 18: Steenbakker aan het werk in de Damvallei (uit: Bogaert ea. 2008, fig.17).....	22
Figuur 19: Schets van de door Guislain Mineur aangetroffen baksteenpers en lokaal geproduceerde baksteen. ....	23
Figuur 20: Profiel B in deelgebied 1, werkput 3.....	24
Figuur 21: Natuurlijke kuilen in werkput 1/kijkvenster 1 en Spoor 1.1/1.2 in coupe .....	25
Figuur 22: Spoor 1.12, gecoupeerd in het profiel .....	26
Figuur 23: Spoor 1.5 in het vlak.....	27
Figuur 24: Werkput 4, profiel J .....	28
Figuur 25: Kijkvensters in werkputten 3 en 4 .....	29
Figuur 26: Werkput 3, kijkvenster.....	29
Figuur 27: Werkput 4, kijkvenster.....	30
Figuur 28: Spoor 4.9, in coupe .....	31
Figuur 29: Spoor 3.17, in coupe .....	31

## **10 Bijlagen**

---

### **10.1 Lijsten**

**10.1.1 Sporelijst**

**10.1.2 Fotolijst**

**10.1.3 Vondstenlijst**

**10.1.4 Tekenvellen**

**10.1.5 Profielen**

### **10.2 Plannen**

**10.2.1 Overzicht deelgebieden**

**10.2.2 Deelgebied1**

**10.2.3 Deelgebied2**

**10.2.4 Deelgebied3**

**10.2.5 Kijkvenster DGB3 WP4**

**10.2.6 Kijkvenster DGB3 WP3**

**10.2.7 Advieskaart**

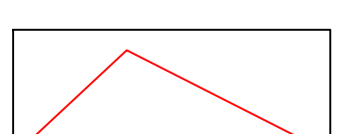
### **10.3 Archiefonderzoek**



**Gent**  
**Gentbrugse Meersen**  
 Overzicht deelgebieden

Plannr: 1  
 Dosnr: 2013-048    Vergunningsnr: 2013/255

**Legende**

 werkput



ARCHEOLOGIE EN  
BOUWHISTORIE

# Gent

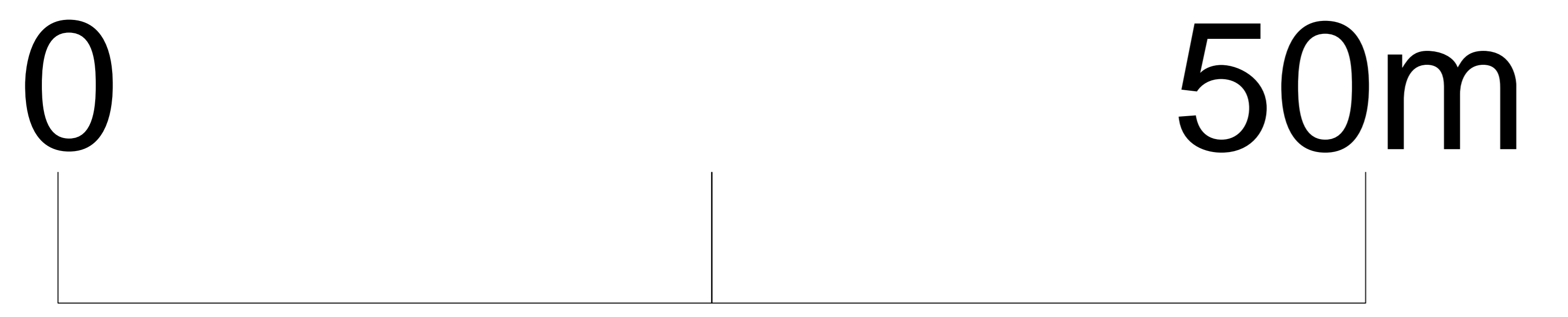
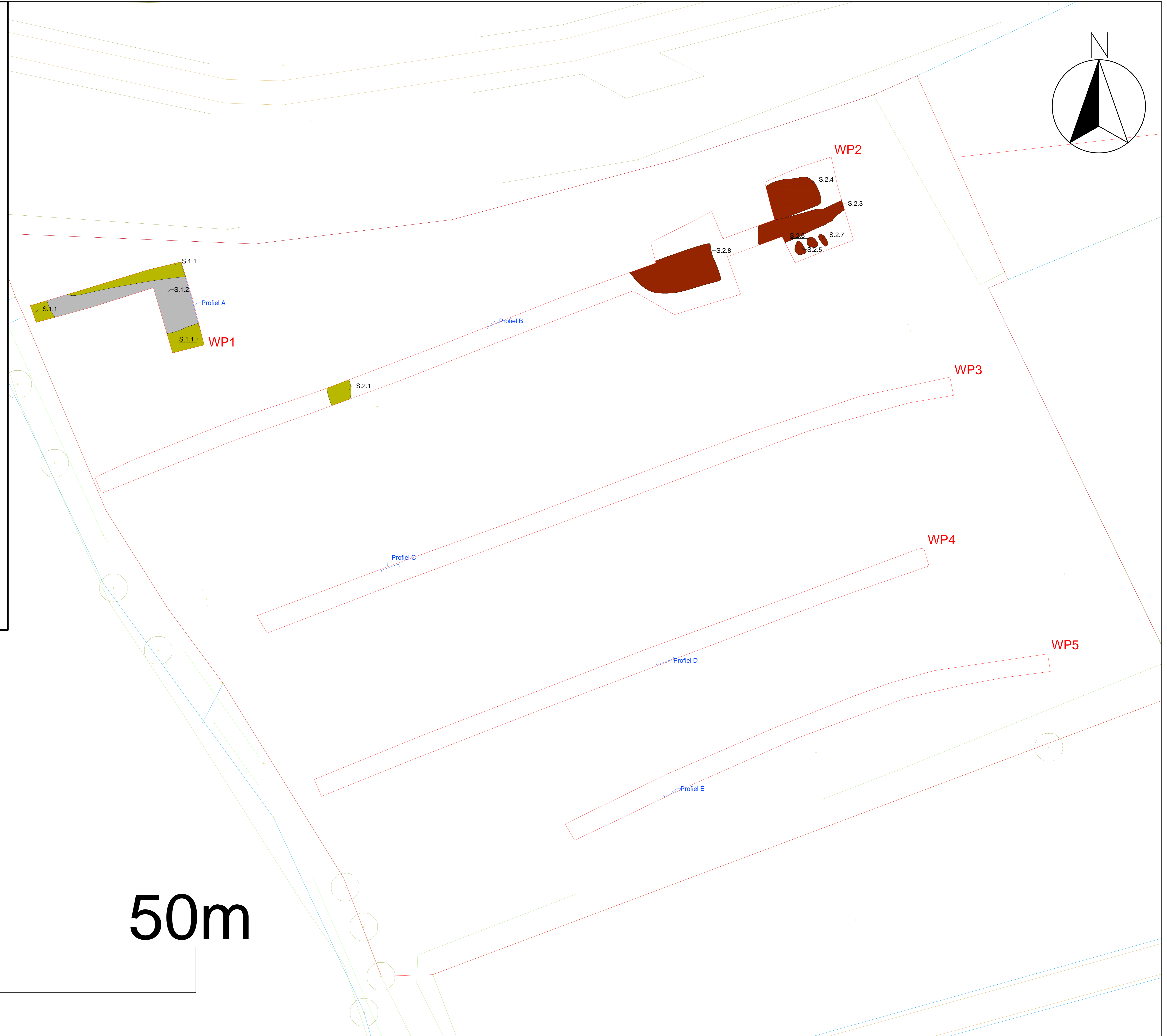
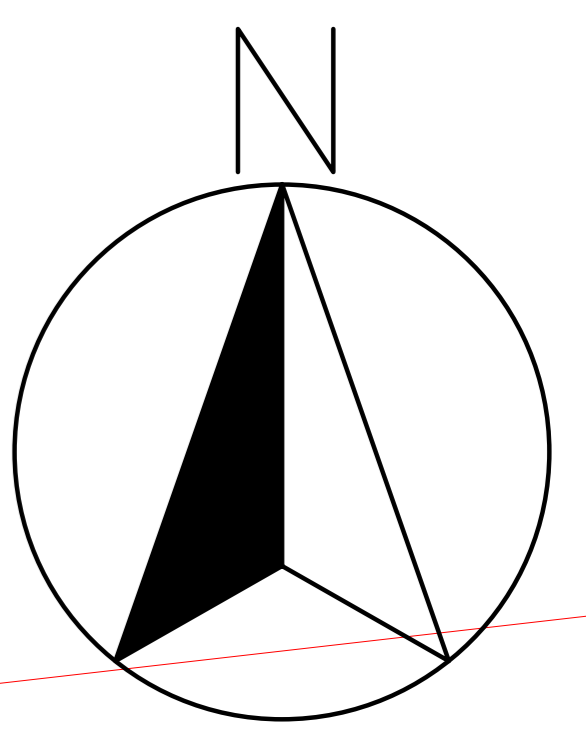
## Gentbrugse Meersen

Overzicht deelgebied 1  
Plannr: 2

Dosnr: 2013-048 Vergunningsnr: 2013/255

### Legende

-  gracht
-  kuil
-  natuurlijk



# BAAC

ARCHEOLOGIE EN  
BOUWHISTORIE

## Gent Gentbrugse Meersen

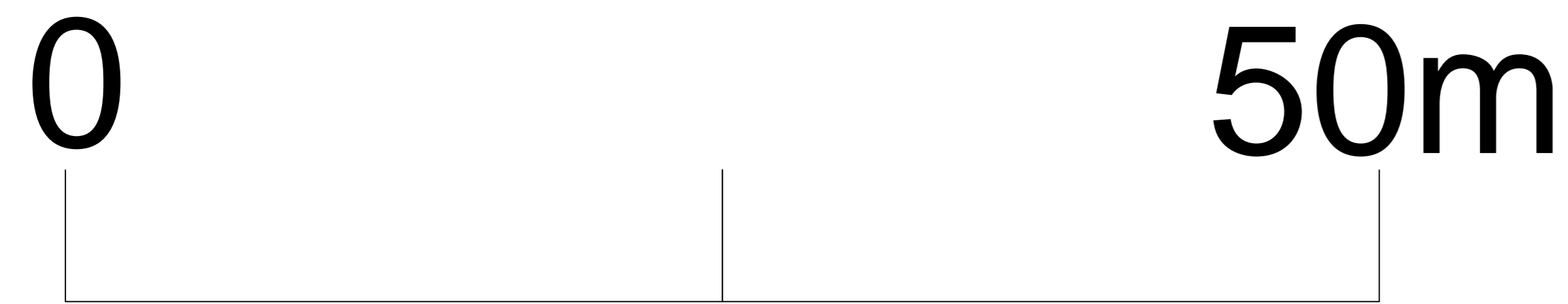
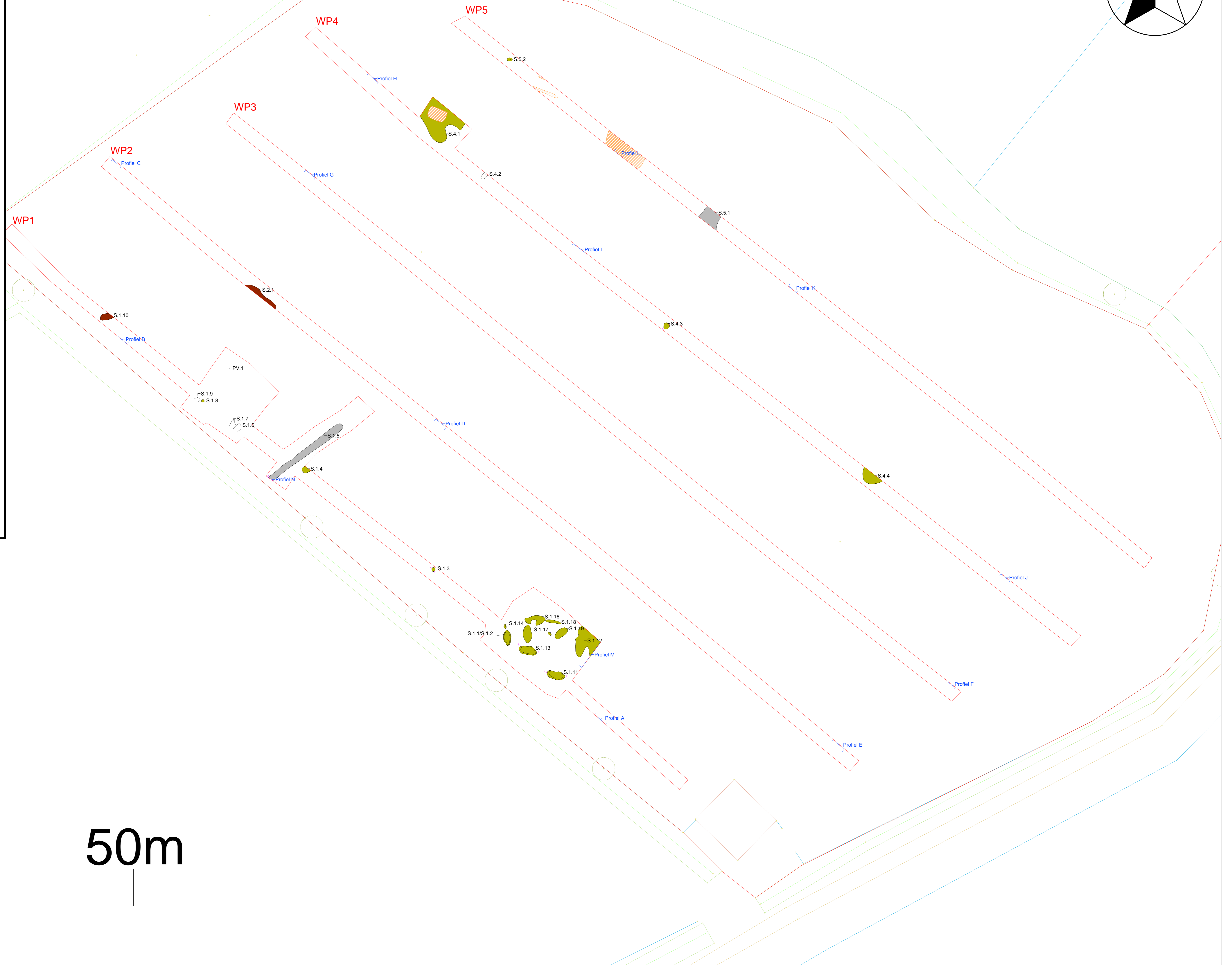
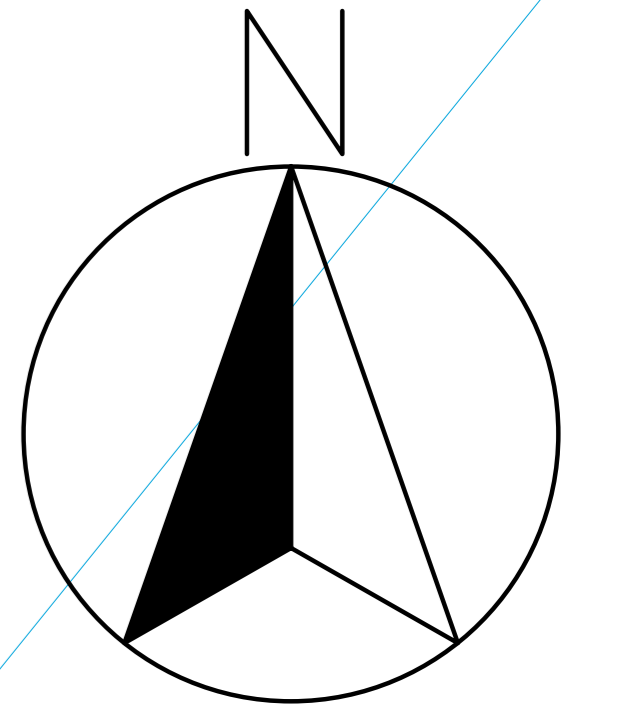
Overzicht deelgebied 2

Plannr: 3

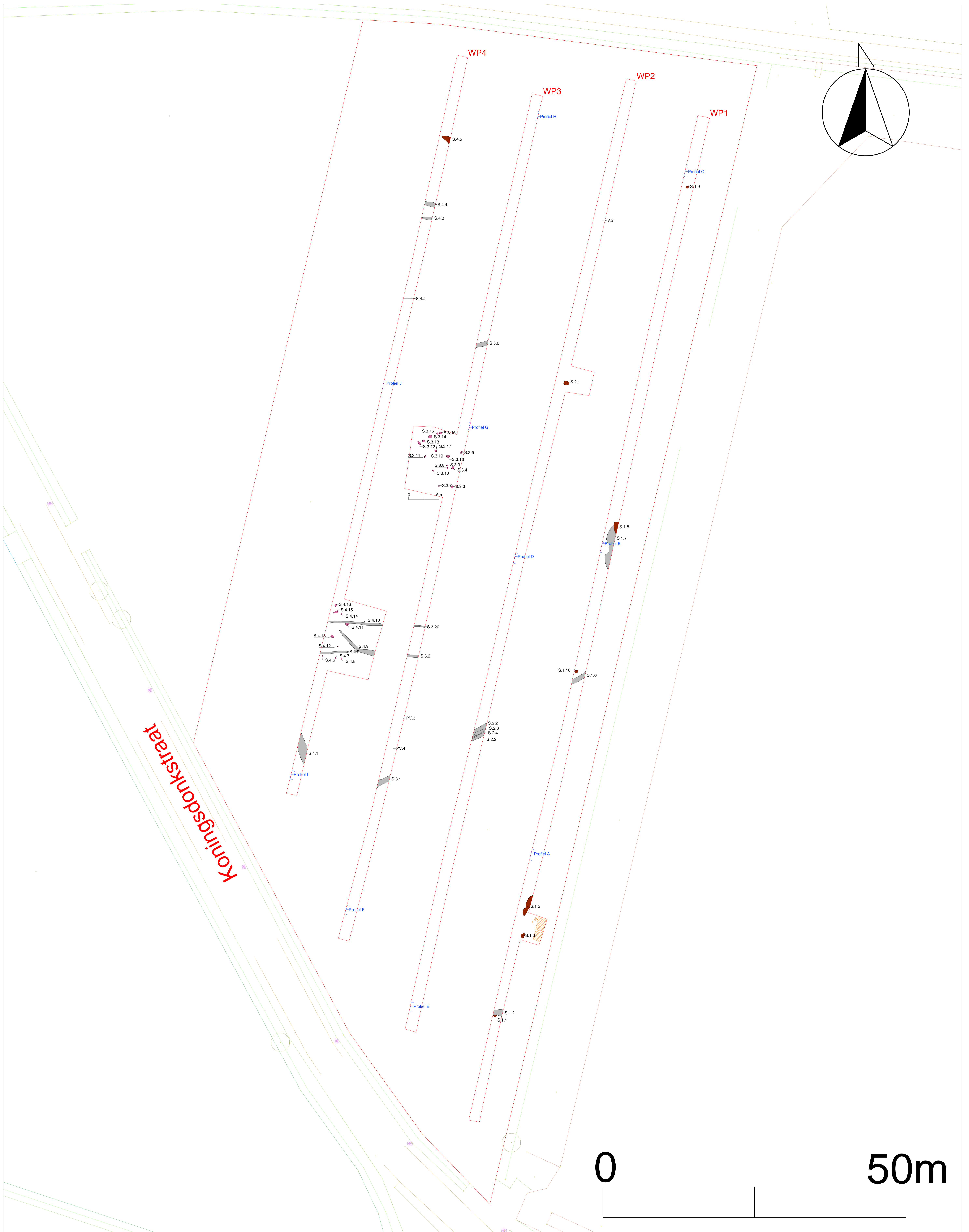
Dosnr: 2013-048 Vergunningsnr: 2013/255

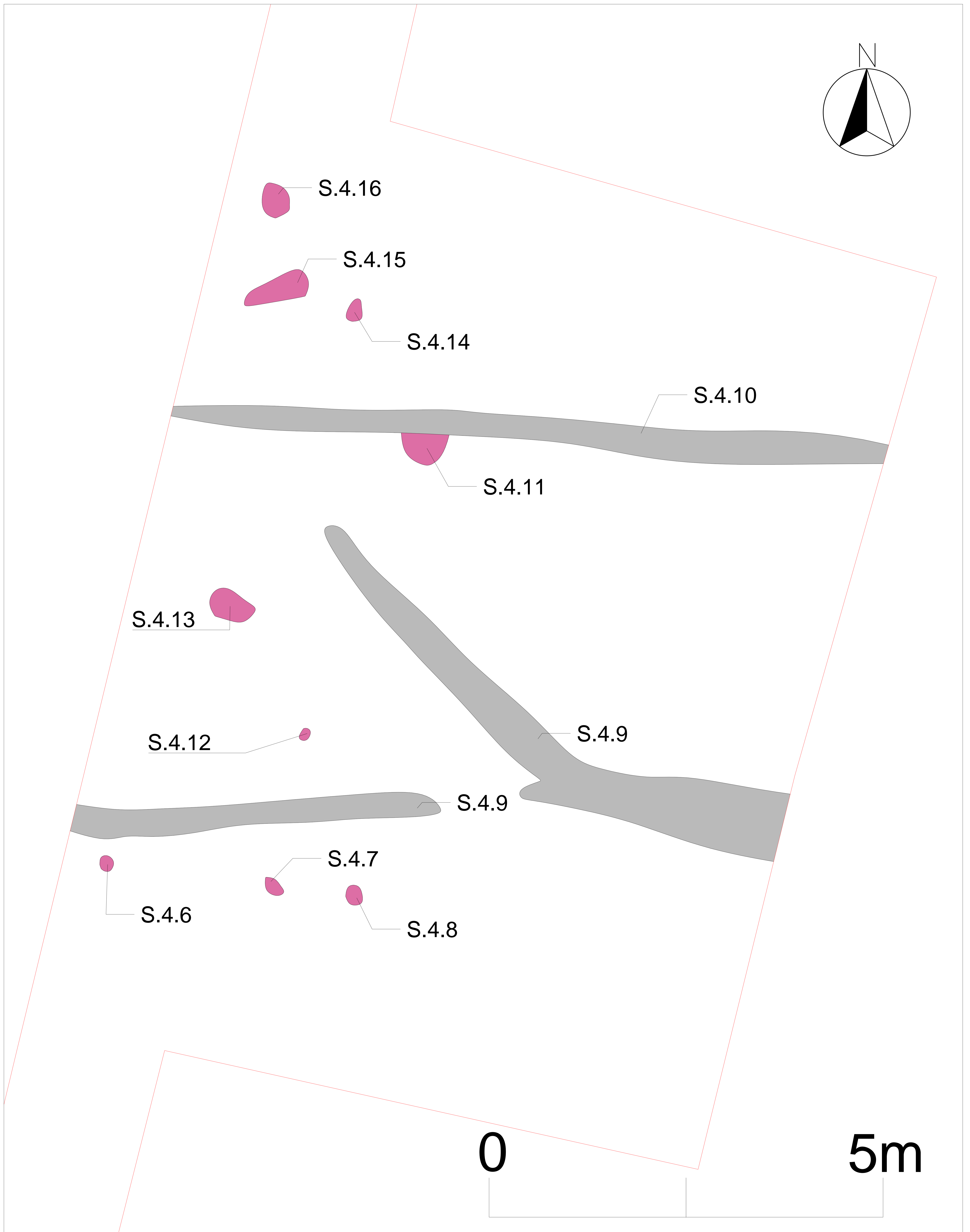
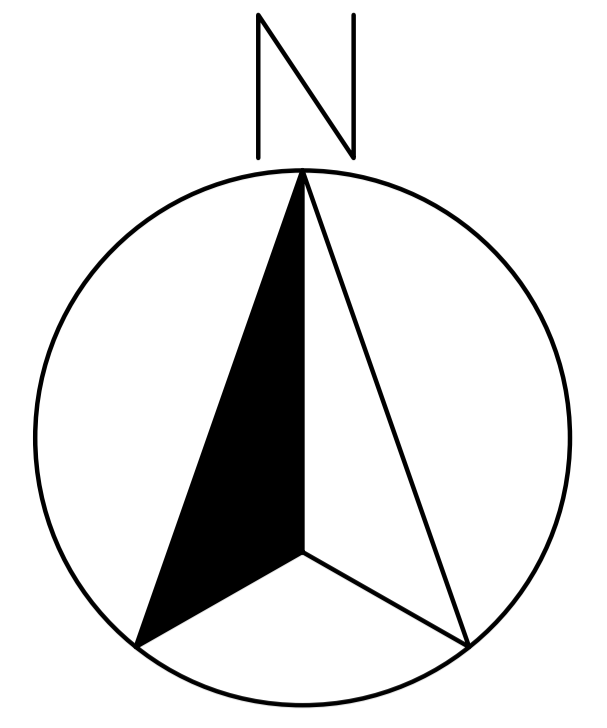
### Legende

- gracht
- kuil
- natuurlijk
- verstoring









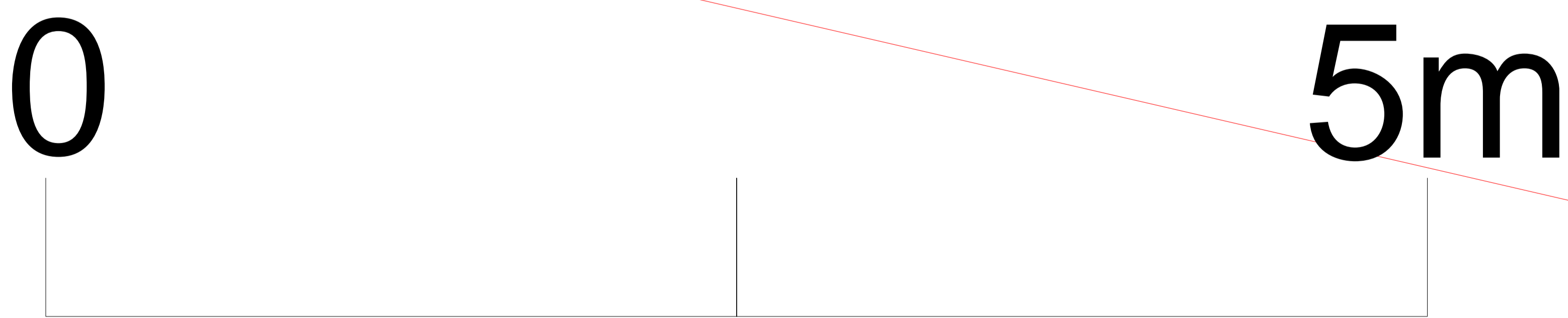
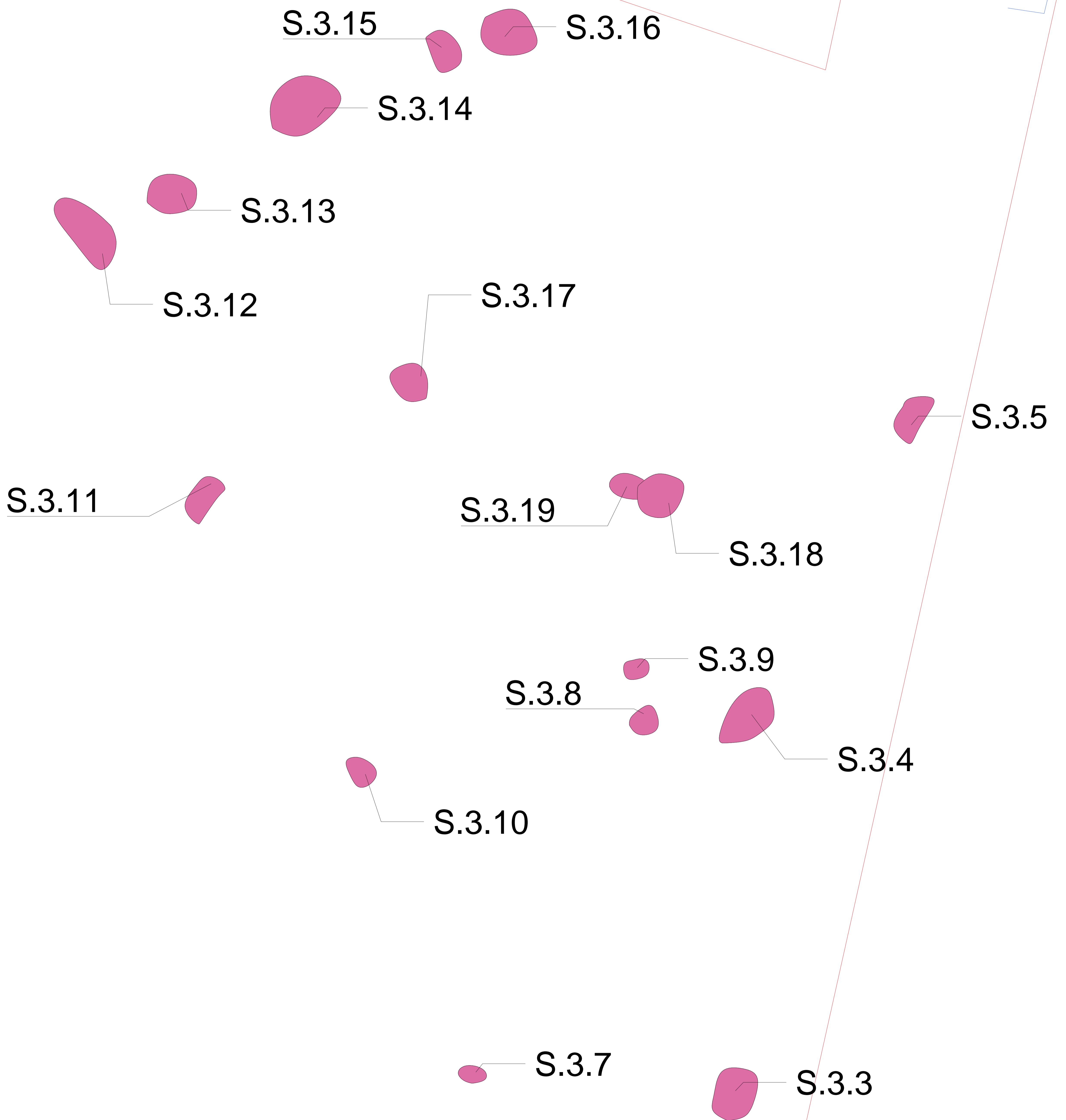
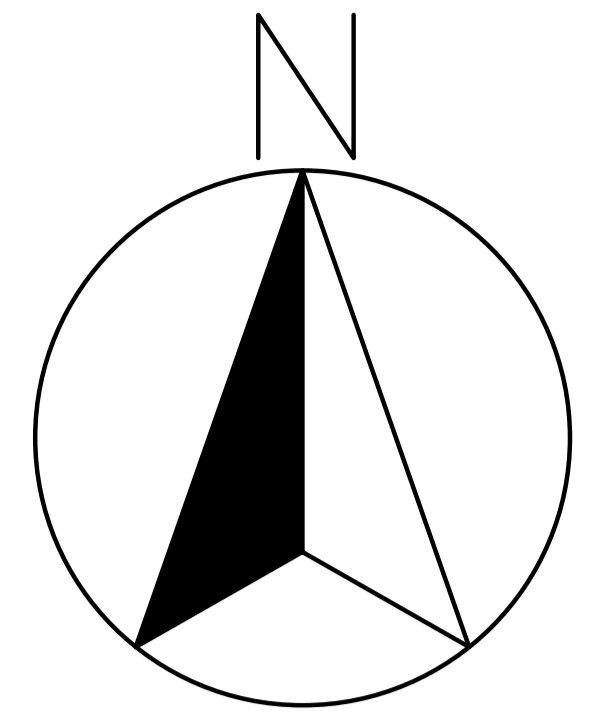


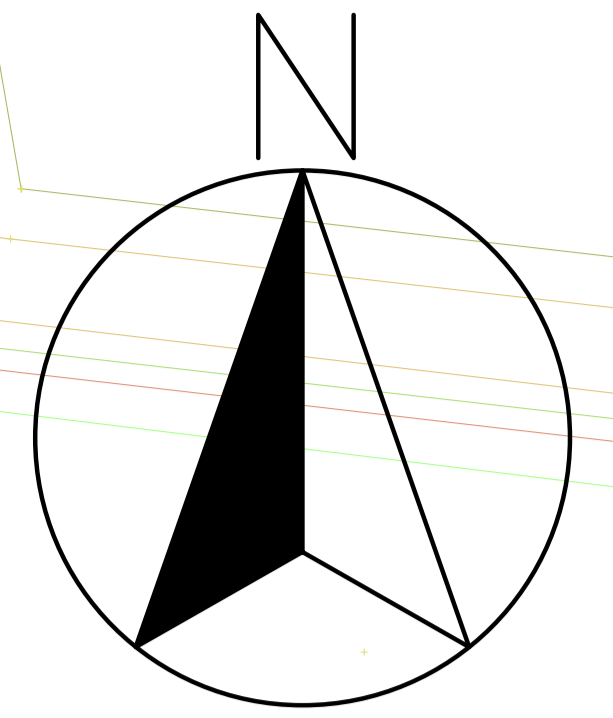
**Gent**  
**Gentbrugse Meersen**  
Kijkvenster deelgebied3 - werkput 4

Plannr: 5  
Dosnr: 2013-048    Vergunningsnr: 2013/255

**Legende**

	gracht
	paalkuil





DEELGEBIED 3

100 m

**BAAC**  
ARCHEOLOGIE EN  
BOUWHISTORIE

**Gent**  
**Gentbrugse Meersen**  
Advieskaart Deelgebied 3  
Plannr: 7  
Dosnr: 2013-048    Vergunningsnr: 2013/255

**Legende**

-  geadviseerde zone
-  niet-geadviseerde zone